Zianon PAŹNIAK: Treba nazapasić siłu

Star. 8

РУНЬ

Беларуская газэта ў Вільні

Maryja ŠUTOVIČ: Maja praca ŭ biełaruskim prytułku ŭ Vilni

Star. 11

ISNN 1392-7671 № 75-76 Ліпень – жнівень 2016 г.

ДАСЛОЎНА

Światkawańnie Kupały ŭ Wilni

Wilenskije biełarusy starańniem «Biełaruskaho Muzykalno-Dramatyčnaho Kružka» u noč z 23 na 24 červienia spraulali «Kupału». Narodu było kala 300 čeławiek, katoryje sabralisia spierša za horadom i tamaka hulali, a pośle z muzykaj i wienkami pajšli na biereh reki Wilii, dzie užo stajali przybranyje ŭ zieleń i ahni parachody i čoŭny; i sieŭšy na ich, papłyli ŭniz pa wadzie ŭ horad. Tut, zawiarnuŭšysia na rece, iznoŭ papłyli nazad. Jedučy ŭniz, puskali pa wadzie wianki s paprylepliwanymi świeckami. Narodu na abodwych bierehach Wilii sabrałosia hladzieć na biełarusoŭ kala 20-25 tysiač. Usie ždali, što na parachodach budzie ihrać muzyka i śpiewać biełaruski chor, ale to było zabaronieno. Wiarnuŭšysia na miejsce, adkul jechali, maładzież najpierš pajšła hulać «Lawonichu», a pośle, pabraŭšysia za ruki, chłopcy i dzieŭčaty skakali praz ahoń; chor piejaŭ bielaruskije pieśni. Zabaŭlalisia usie wielmi wiasioła. Biełarusy pakazali ŭsiej Wilni, sto umiejuć i patrapiać hulać staraświeckim prostym swaim zwyčajem.

Adnym słowam, światkawańnie udalosia nadta dobra, niahledziačy na toje, što niekatorym «istinno-polskim» i «istinno-ruskim» ludziam naša hulnia stajala kościu u horli, i jany rabili usio, sto mahli, kab adhawaryć ludziej ad światkawańnia Kupały dy tak abo inakš papsawać jaho.

„Naša Niwa", № 25-26, 1911 h.

"Сябрына": Купальле-2016

Вось ужо амаль дваццаць гадоў літоўскія беларусы кожнае лета на свой лад адзначаюць Купальле. Сьвяткаваньне Янава дня зьяўляецца адным з самых важных мерапрыемстваў у календары нашых спакрэвічаў. Ня дзіва: браць удзел у Купальлі трэба абавязкова ўсім. Нездарма народная мудрасьць кажа: хто ня быў на Купальлі – бадай таго закапалі.

Сёлета 2 ліпеня, як і ўжо некалькі год запар, сябры беларускіх грамадзкіх арганізацыяў Літвы сабраліся ў вёсцы Янковічы, што ў Троцкім раёне.

— У гэтым годзе было цяжкавата, – уздыхае ўдзельніца сьвята, в.а. старшыні Беларускай суполкі Сьвянцянскага раёну Марыя Рабовіч. – Нас не падтрымаў Дэпартамэнт нацыянальных меншасьцяў Літвы, не атрымалі ніякай дапамогі ад іх. Можа, на другі год атрымаем, будзем спадзявацца. Затое нас падтрымала амбасада Беларусі ў Літве. Яны такі прыгожы ансамбль нам на сьвята прывезьлі! Быў ансамбль і з Клайпеды ў нас, і зь Вісагінаса. Сяргей Шабадалаў вёў усю праграму. Гэта ён за ўсё адказваў. Ён там зладзіў і велізарнае вогнішча, і феерверк. Гэта было цудоўна!

У той самы дзень традыцыйнае купальскае вогнішча палала і ў сталіцы, на беразе Вяльлі, каля старога віленскага парку. Тут вырашылі адзначыць дзень летняга сонцастаяньня сябры Віленскага гарадзкога клубу "Сябрына".

— Тут мы ладзім Купальле ў другі раз, – паведаміў старшыня клубу "Сябрына" Валянцін Стэх. – Абодва разы прыкладам для нас зьяўляецца сьвяткаваньне Купальля сто гадоў таму нашымі суайчыньнікамі тут у Вільні. Тады яны пачыналі з Антокаля, ад касьцёла Сьвятых Пятра й Паўла: арганізоўваўся шэраг чоўнаў, плытоў, барак – хто на чым мог, той на тым спускаўся. Усё гэта адбывалася ў суправаджэньні песень, музыкі, з пусканьнем вянкоў па рацэ, і пры вялікай колькасьці цікаўных людзей, дзясяткі тысяч якіх стаялі абапал гэтай ракі і назіралі за беларускім Купальлем. Такім чынам яны спускаліся па гэтай рацэ, прыставалі на левым беразе, то бок у Закрэце, у парку Вінгіс. І там сьвята працягвалася да самай раніцы і нават даўжэй. Людзі вадзілі карагоды вакол вогнішча, пускалі вянкі па вадзе, раніцай каталіся па траве, так-бы мовіць, убіралі жыватворную сілу расы. Гэтае сьвята было адметнай зьявай.

Паводле газэты "Наша ніва", масавае сьвяткаваньне Купальля віленскімі беларусамі ініцыявалі сябры Беларускага музычна-драматычнага гуртка ў 1911 годзе: "... Народу было каля 300 чалавек, якія

Працяг на стар. 14

Ina Alaškievič

Apošnimi hadami akurat u lipieni vilenčuki vypraŭlajucca ŭ apošniuju darohu za niebakraj. 2 lipienia 2012 h. pajšoŭ u lepšy śviet historyk, žurnalist i kazačnik Siaržuk Vituška. Praz hod, 25 lipienia 2013 h., nia stała kolišniaha navučenca Vilenskaj biełaruskaj himnazii, pedahoha j šachmatysta Jarasłava Stankieviča. Letaś, napačatku lipienia 2015 h. u litoŭskaj stalicy paśla ciažkoj i nievylečnaj chvaroby spyniłasia serca nastaŭnicy j žurnalistki, adnoj z aŭtarak biełaruskaj pieradačy Litoŭskaha radyjo "Dla vas, suajčyńniki" Iny Alaškievič.

Fota z asabistaha archivu I.Alaškievič

Na złomie tysiačahodździaŭ Ina Alaškievič na niekalki hadoŭ dałučyłasia da redakcyi telepieradačy "Vilenski ššytak". Napačatku kožnaha vypusku jana znajomiła hledačoŭ sa śviežymi navinami z metrapolii. Praca na televizii nie zaminała Inie Alaškievič rupicca pra radyjopieradaču "Dla vas, suajčyńniki", zapačatkavanuju jašče Lavonam Łuckievičam i Halinaj Vojcik, a taksama ščyravać u navučalnych ustanovach Litoŭskaj Respubliki. Usio-ž pačałosia ź Vilenskaha pedahahičnaha ŭniversytetu (ciapier Litoŭski ŭniversytet edukalohii), dakładniej, jahonaj katedry biełarusistyki, adnoj ź pieršych studentak jakoj i stała Ina Alaškievič.

— Hety kurs uzhadvajecca časta i z asablivaj ciepłynioj, - dzielicca ŭspaminami dyrektarka Centru biełaruskaj movy, litaratury j etnakultury LUE Lileja Płyhaŭka. - Heta byŭ pieršy nabor. Zrazumieła, što, kali ŭviesnu išła ahitacyja, ludzi, ja-by tak skazała, ryzykavali, tamu što było nieviadoma, ci pačnie pracu katedra ci nie pačnie, adbudziecca hety nabor ci nie adbudziecca. I tamu studenty, jakija da nas pryjšli, byli vielmi metanakiravanyja, prahnyja da viedaŭ, vielmi chacieli spaznać Biełaruś. U hetaj hrupy była asablivaja aŭra, i stvarałasia jana najpierš dziakujučy lideru, a lideram była Ina.

Katedra biełaruskaj movy, litaratury i etnakultury, na jakoj raspačali padrychtoŭku budučyja vilenskija biełaruskija nastaŭniki, źjaviłasia na fakultecie słavistyki Vilenskaha pedahahičnaha ŭniversytetu ŭ 1991 h. Biełarusam-vilenčukam daviałosia zajmacca ahitacyjaj abituryjentaŭ na novuju humanitarnuju specyjalnaść. Zrešty, pavodle žurnalistki Taćciany Pokład, jakoj daviałosia chadzić pa školach z raspoviedami pra novastvoranuju katedru, Ina Alaškievič znajšła darohu na fakultet słavistyki VPU samastojna.

— U pačatku dzievianostych heta było masava, - zhadvaje litaratar Andrej Antonaŭ, jakomu sobiła vučycca ŭ VPU adnačasova ź Inaj Alaškievič. - U pieršyja dva-try nabory studentaŭ na biełarusistyku prychodzili matyvavanyja ludzi. Jany nia dumali, što skončać pedahahičny ŭniversytet i buduć ci ni dnia nia buduć pracavać pa specyjalnaści, ale jany viedali, na što iduć, kudy iduć, čym buduć zajmacca, i im było heta cikava.

Daloka nia ŭsie abituryjenty novaj katedry mieli biełaruskija karani. Zrešty, pavodle Lilei Płyhaŭki, vykładčyki zaŭvažyli, što jany nadzvyčaj chutka stali čytać, pisać i razmaŭlać pa-biełarusku. Zhodna z vysnovaju navukoŭcaŭ, hetak spracoŭvała hienetyčnaja pamiać.

— Maje baćki i Iny taksama - vychadcy ź Biełarusi, jany pryjechali maładymi ŭ Vilniu vučycca, - patłumačyła adnakurśnica Iny Alaškievič, žurnalistka j nastaŭnica Edzita Šukievič. - Niekatoryja lety, naprykład, ja pravodziła ŭ svajoj babuli. Jana dała asnovy biełaruskaj movy, heta była nie zusim biełaruskaja mova, my razmaŭlali pa-tutejšamu.

Ahulnuju movu niešmatlikim vilenskim studentam-biełarusistam sobiła znajści nia chutka. Syścisia bližej i pasiabravać na ŭsio žyćcio im dapamahła sumiesnaja praca ŭ vilenskich biełaruskich srodkach masavaj infarmacyi.

— Ina ŭ kancy 1993-ha ci ŭ pačatku 1994-ha hodu ŭ Tavarystvie biełaruskaj kultury ŭ čarhovy raz pasprabavała vydavać hazetu "Biełarus Vilenščyny", - zhadaŭ Andrej Antonaŭ. - Jana prychodziła da nas u redakcyju "Našaj nivy": choć TBK mieła svaje asobnyja damki, ale zimoju jany rabili schody ŭ redakcyi "Našaj nivy", bo, vidać, ciaplej było, i my sustrakalisia ŭsio roŭna ŭ adnym pamieškańni. Va ŭniversytecie my ź Inaj praktyčna nie kantaktavali. Na "Bałtyjskich chvalach" my pracavali razam u studyi: ja - jak pradusar, a jana - jak dyktar, i heta byŭ adzin z samych pryjemnych dośviedaŭ z taho času. Nie było ŭ studyi čałavieka, ź jakim mnie było-b tak lohka pracavać.

Jašče padčas navučańnia ŭ Vilenskim pedahahičnym universytecie Ina Alaškievič pasiabravała ź Lavonam Łuckievičam, jaki čytaŭ dla studentaŭ dadatkovy kurs pa biełaruskaj Vilni j rychtavaŭ ź ich ekskursavodaŭ. Na dumku Lilei Płyhaŭki, hetaja infarmacyja akazałasia joj nastolki blizkaja, što paźniej jana pryjšła supracoŭničać u biełaruskamoŭnuju pieradaču "Dla vas, suajčyńniki" na chvalach Litoŭskaha radyjo. Zasnavalnikam i viadučym medyjnaha prajektu, pieršy vypusk jakoha byŭ zapisany 25 sakavika 1989 h., byŭ zachavalnik ahniu vilenskaj biełaruščyny Lavon Łuckievič.

— My ź Inaj pracavali na radyjo sa śvietłaj pamiaci Lavonam Łuckievičam, z žyvoj vilenskaj lehiendaj, - kaža Edzita Šukievič. - Mabyć, heta była najlepšaja ŭ maim žyćci škoła biełaruskaj movy, litaratury i ŭvohule paznańnia biełaruskaj Vilni. Miarkuju, što, kali-b nia toje pakaleńnie, nie było-b i biełaruskich mianie, Iny. Ja dumaju, Ina skazała-b toje samaje. Jakraz praź Inu ja bližej paznajomiłasia ź siamjoj Lavona Łuckieviča. Halina Antonaŭna Vojcik uvohule stała siabram i nastaŭnikam - pry hetkaj roźnicy va ŭzroście jana dobra staviłasia da nas. Kožny tydzień my prychodzili da jaje, kab parazmaŭlać pra pieradaču, što j jak my budziem rabić. Dziakujučy našym pasiadziełkam raz na tydzień za harbataj, my adkryvali Vilniu, a paśla my jašče vandravali pa joj. Dla mianie biełaruskaja Vilnia była nieviadomaja. Hetak ź Lavonam Antonavičam my jaje dla siabie adkryvali.

— U bolšaści našych studentaŭ nie było vyražanaj nacyjanalnaj samaidentyfikacyi, - paviedamiła Lileja Płyhaŭka. - Jany ŭ asnoŭnym u nas byli haradžanie, i tamu ŭ ich była asablivaja luboŭ da svajho horada j praha da jaho spaznańnia. I jakraz-taki padčas vučoby ŭ nas jany bačyli hety horad zusim pa-inšamu i prychodzili da vysnovy, što ničoha pra jaho nia viedajuć, i tamu duša ŭ ich raskryvałasia.

— Naohuł sustreča ź siamjoj Łuckievičaŭ była najlepšaj školaju jak dla nastaŭnika, tak i dla žurnalista, - zhadała Edzita Šukievič. - Pieršyja razy, kali my brali interviju, Lavon Antonavič chadziŭ z nami, prosta davaŭ nam u ruki mikrafon i havaryŭ: "Chadzi j razmaŭlaj". Taki žach! Ci byli my dobrymi

Praciah na star. 11

Сяргей ГВАЗЬДЗЁЎ
Юбілейная выстава з пасьляслоўем

Сёлета, 24 ліпеня, памёр мой сябра Сяргей Гвазьдзёў. Хацеў быў напісаць "мастацтвазнаўца", але-ж ці прафэсія вызначае галоўнае ў чалавеку? А чалавек Сяргей быў сьветлы, удумлівы, дасьціпны, але часта й заклапочаны. Мабыць, праз тое, што не знаходзілі ў беларускім грамадзтве падтрымкі ягоныя "мастацтвазнаўчыя" ідэі ды праекты. А ён быў сапраўдным генэратарам тых ідэяў. Тычыліся яны пераважна заходнебеларускага мастацтва, а шырэй, мастацтва Віленскай Школы (Сяргеева вызначэньне), складнікам якога было і ўласна беларускае мастацтва, а яшчэ шырэй - гісторыі культуры ВКЛ. Знакавым для Сяргея стаўся ягоны праект "Шляхецкія сядзібы", які спамінаецца ў друкаваным тут артыкуле. Што да мастакоў і мастацтва Віленскай Школы, дык Сяргей быў ейнай сапраўднай "хадзячай энцыкляпэдыяй". Марыў надрукаваць і рыхтаваў да друку ёмістую ілюстраваную манаграфію. Але-ж вось застаўся ад ягоных высілкаў, можа, толькі гэты караценькі газэтны артыкул з нагоды аднае выставы. Для мяне ён гучыць цяпер як тэстамэнт: у ім аўтар сьцісла апавядае пра ўсё, што набалела ў яго на душы праз доўгія гады нястомнай, але дужа няўдзячнай працы на дзівачным "неспазнаным кантынэнце" "ліцьвінскага мастацтва". Цікава, ці ёсьць, ці будуць у яго прадаўжальнікі? Пры мне ўжо адышлі ў нябыт выдатныя віленскія мастакі Уладзімір Кузьменка й Алег Аблажэй. Плённа працуюць Андрэй і Крыстына Балаховічы, Сяргей Поклад, Станіслаў Зяленка. Ці не апошнія гэта беларускія заступнікі легендарнай Віленскай Школы? Хто напіша пра іх?

Алег Мінкін

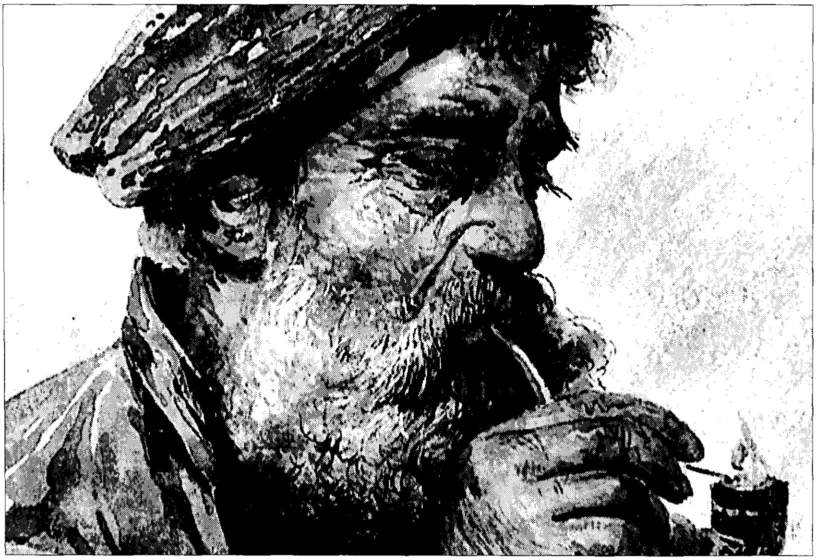

Сэнтэнцыю, што крызісныя часіны грамадзтва спрыяюць творчым усплёскам, паскарэньню (стымуляцыі, разгортваньню) культурніцкіх ініцыятываў, ілюструе дзейнасьць галоўнай установы Краіны – Нацыянальнага мастацкага музэю на чале з генэральным дырэктарам Ул. Пракапцовым. Сінхронна разьвіваючыся (а як яшчэ?) у афіцыйна-дзяржаўным кірунку, ён адстае ад народжаных жыцьцём духовых патрэбаў беларускай інтэлігенцыі і грамадзтва на гадоў 25-30. Музэй, дзякуй Богу, адышоўся ад паныла-стандартнага "разьвешваньня твораў" і далейшага ўсхвалявана-захопленага "Ах!!!". Рупнасьць і энэргія гэтай паважнай установы ў шэрагу няблага арганізаваных імпрэзаў прыстойнага ўзроўню мастакоў сусьветнага рэйтынгу выклікае пашану й абнадзейвае.

Не пасьпелі гледачы апрытомнець ад культурніцкага шоку, які перажылі ад выставы друкаванай графікі Гоя ды Пікаса – майстроў, чые імёны суседзяць з Рэмбрандтам і Дзюрэрам, а творчасьць якіх сягае ў самыя выззглыбежы духу іспанскага народа – як паўстае новая імпрэза! "Час і творчасьць Льва Бакста (1866 – 1924)"! Выстава мастака-жывапісца, ілюстратара ды рэвалюцыянера ў галіне тэатральнай сцэнаграфіі, чый юбілей адзначаецца пастановаю 38-й сэсіі ЮНЭСКА. Падзея адметная яшчэ й таму, што апрача надзвычайных мастацкіх здольнасьцяў, Л. Бакст меў пэўнае "сваяцтва" з былымі землямі Вялікага Княства. Зладаваная яна з чыннаю дапамогаю сталага фундатара культурніцкіх праектаў ААТ "Белгазтрансбанк" і ёсьць часткай міжнароднага праекта, які будзе працягнуты ў Віленскай карціннай галерэі, у мастацкім музэі "Рыская біржа" і ў Новым Замку Горадні (у экспазыцыі, апрача твораў з НММ РБ ды калекцыі Белгазпрамбанка, экспануюцца рэчы з васьмі музэяў пяці краінаў).

Водар часу

Мастацкія гурманы, паланёныя духам паэтычнай атмасфэры паэзіі Арсена Таркоўскага (Тринадцатый год был ещё в середине / Неведеньем в доме болели как манией/ Как жаждой три пальмы в горячей пустыне..." і г.д.), удыхнуўшы чароўна-зіхоткія паўгукі і водсьветы фарбаў мастацтва "срэбнага веку", патрапяць у нірвану – дакладна.

"Час...", ягоны водар і адценьні колераў перададзеныя арганізатарамі імпрэзы за кошт густоўна падабраных работ сучасьнікаў і паплечнікаў выдатнага мастака. У экспазыцыі ня менш 250-ці творцаў – суцэльна "топавыя", як кажуць цяпер, мастакі групоўкі "Мир искусств", заснавальнікам (1898) і рупным удзельнікам якой быў Лёвушка Бакст, "художник умной души", паводле выразу Зінаіды Гіпіус. Зорныя імёны, якія не патрабуюць камэнтароў і тлумачэньняў: Аляксандар Бенуа і Міхаіл Урубель, Аляксандар Галавін і Міхаіл Дабужынскі, Станіслаў Жукоўскі й Ісак Левітан... Але ўсіх немагчыма пералічыць у гэтай кароткай газэтнай нататцы. Адзначым хіба мастакоў, зь якімі стасуецца вызначэньне "упершыню": пабачаць менскія гледачы празрыста-музычныя акварэлі Максіміляна Валошына, а таксама не экспанаваныя раней творы Канстанціна

Багаеўскага ды Кузьмы Пятрова-Водкіна. Не абмінуць яны і касмаганічна-таямнічыя творы Мікалоюса Канстанцінаса Чурлёніса, якія пацешаць іхнія вочы "упершыню" пасьля менскай выставы 1911г. – геніяльнага мастака і кампазытара, які "усё сваё мастацтва прысьвяціў Літве".

Пачуцьці нацыянальна-сьвядомых беларусаў, напэўна, адгукнуцца на работы малавядомага ўраджэнца Віцебска Рыгора Баброўскага (1873 г.н. – Ленінград, 1942 г.), асабліва на ягоныя творы "Летам. Ветраны дзень" 1920–1930-я гг. (Пал., ал. 22,3×28,8.), ды "Партрэт Фёдара Шаляпіна", (этуд пал., кард., ал.). Рыгор Бабровскі паходзіў зь сям'і тамтэйшага сьвятара а. Міхаіла і пасьля атрыманьня неблагой адукацыі ў Віцебскай духоўнай сэмінарыі, заснаванай яшчэ ўніяцкім сьветаром Лісоўскім (1807), насуперак бацькоўскай волі, паступіў у Пецярбургскую Акадэмію мастацтваў (1893). Таксама "адкрыцьцём" для гледача станучца творы бліскучага мастака-партрэтыста Савелія Абрамавіча Сорына (1878 – Нью-Ёрк 1953) з Полацка: "Жанчына з ружай" (1910. Пал., ал. 106×70 (авал), ды "Казка" (пал., ал. 81×65,5). Парадуюць іх і работы Зьміцера Сьцелецкага з Брэст-Літоўскага (1875) – Парыж 1947г., які апрача іканапісу ды сюжэтных кампазыцыяў займаўся яшчэ й скульптурай.

Немагчыма ўявіць, што глядач застанецца абыякавым да (зноў жа – упершыню!) экспанаваных акварэляў, дакументальна-мастацкіх краявідаў Горадні, выкананых ліцьвінскім мастаком і кампазытарам, удзельнікам паўстаньня 1831 году Напалеонам Ордаю пасьля ягонага вяртаньня з Парыжа (на выставу яны былі прывезеныя з Кракаўскага Нацыянальнага музэю).

Шлях

Перад тым, як дакранууца да мастакоўскага сьвету Лейбы Хаіма Розенбэрга, мусім колькі словаў сказаць пра радавод і станаўленьне гэтага "рускага або габрэйскага мастака зь Беларусі", які спачатку атрымаў адукацыю ў Пецярбургскай Імпэратарскай Акадэміі мастацтваў, а тады ў студыях Ж.-Л. Жэрома, у акадэміі Р. Жульена і ў А. Эдэльфельда ў Парыжы, каб урэшце быць услаўленым на Амэрыканскім кантынэнце.

Нарадзіўся ён у 1866 годзе ў сям'і патомнага ганаровага грамадзяніна Горадні Ізраіля Самуіла Баруха Рабіновіча і Басі Розенбэрг. Бакст – псеўданім, утвораны ад дзявоцкага прозьвішча бабці Бакстэр (паводле меркаваньня ізраільскіх анамастаў, прозьвішча паходзіць ад назова мястэчка Бакшты, дзе было іх родавае котлішча). Неўзабаве сям'я перабралася ў Санкт-Пецярбург, дзе па заканчэньні клясычнай гімназіі з парады скульптара Марка Антакольскага (1843-1902) юнак, які належаў да "дыскрымінаванай" нацыі, зрабіўся вольным слухачом Пецярбургскай Акадэміі мастацтваў. Аднак разам са сьмерцю дзеда абярнуўся ў нівеч матар'яльны дабрабыт, на дробныя аскепікі разьляцелася сям'я.

Дзіву даесься творчаму спрыту і прагнасьці жыцьця, якую меў зьнешне бяскрыўдны і ўсьмешлівы "Лёвік". За зманлівай вонкавасьцю нязграбнага "батаніка" хавалася натура дужая і ўпартая, прагная да ведаў і кожнага новага досьведу. Ён наведвае "Пецярбургскую майстэрню гульняў і навучальных дапаможнікаў" пісьменьніка А. Канаева, аздабляе кніжкі для дзяцей, піша партрэты (у тым ліку і з фатакартак), выконвае замовы царскай сям'і, займаецца малюнкам з "венценоснымі" нашчадкамі. Дае ўрокі акварэлі барону Бенкендорфу. У вадначассе супрацоўнічае з ладным дзясяткам эстэцкіх часопісаў, у якіх ён ня толькі клапоціцца наконт "ілюстрацыяў" – мастацкага аздабленьня выданьня, але й дбае пра прыгажосьць тэксту, гарнітуру шрыфтоў! А яшчэ ён выкладае (разам з Дабужынскім) у школе Званцавай, зь якой стартаваў закаханы ў Парыж ягоны зямляк Марк Шагал. Ад гэтага неабачлівага кроку Бакст засьцерагаў яго, мауляў, "Вы не займаецеся тэатрам ды сцэнаграфіяй і таму не выжывеце там...".

Напраўду кажуць – няма прарокаў у сваёй Бацькаўшчыне.

Сам-жа Бакст жыў, улягаючы ў разнастайныя мастацкія заняткі. Не забываўся й на станковы жывапіс, ладзіў выставы, праз што ў 1906 г. атрымаў Ордэн Ганаровага Легіёну. Спрабаваў сілы ў тэатры: рабіў сцэнаграфію для прыватнай антрэпрызы Іды Рубінштэйн, а потым для тэатра Веры Камісаржэўскай.

Экспазыцыя юбіляра

Яна пачынаецца з найвыразьнейшага мастацкага акцэнта – акварэлі "Рыбак зь піпкай" (1890), якая абуджае ў памяці зухаватагульлівыя радкі: "Когда воротимся мы в Портланд, / нас примет Родина в объятья...". Твор быў набыты Банкам у калекцыю на Брытанскім аўкцыёне. Без вынятку, усе работы майстра вельмі цікавыя і адметныя, але перадусім палоніць дыямэнт другой залі – "Купальшчыкі на Лідо. Венэцыя" (Пал. Ал. 93х143). Гэта адзін зь нешматлікіх каляровых твораў у экспазыцыі. Большасьць жывапісных работ майстра захоўваецца ў ЗША і Санкт-Пецярбургу. Палатно, паказанае ў экспазіцыі, было створанае, калі мастак адпачываў ад парыскага "балетнага" трыюмфу, дзесь у 1909 годзе. Бліскучая, нязмушана-лёгкая кампазыцыя (з намёкам на дзіцячае "няўмельства" – дадаізм), пададзеная ў рэалістычнай манэры, залагоджвае вынятковым спалучэньнем колераў, што трапна перадаюць адчуваньне сьпякотна-бесклапотнага дня на італійскім узбярэжжы. У гады, "когда ещё не воевали с Германией", калі Бакст выконваў ва Ўшы (Швайцарыя) відавочна замоўны пастэльны "Партрэт дзяўчыны ў блакітным", жонкі расейскага дыпляматa В. Хвашчынскага чэскай мастачкі Ружэны Заткавай (і ня варта ўпікаць мастака ў нейкай салоннасьці. Прыгожа! Ёсьць попыт – адпаведна яму і прапанова).

Уласна беларускае прафэсійнае выяўленчае мастацтва ў гэтыя часы толькі вылушчвалася з свайго вопрадзеня, дакладней, было ў стане рэінкарнацыі, але ўжо магло ганарыцца некалькімі рэалістычнымі творамі, графічным мадэрнам ды вокладкаю першага беларускага календара ў выкананьні Язэпа Драздовіча.

З крыху больш як 40 твораў юбіляра, выкананых у розных жанрах і тэхніках, ад жывапісу й графікі да тэатральных эскізаў (усяго іх сем – уласнасьць калекцыі Банка), непаўторныя аўтарскія літаграфіі Бакста (уласнасьць Нацыянальнага Мастацкага музэя), сярод іх моцныя, псыхалягічна пераканаўчыя партрэты-галоўкі Ісака Левітана (1899), Філіпа Малявіна (1899) й Зінаіды Гіпіус (1910).

Жыцьцё – тэатр і жыцьцё ў тэатры

Сапраўдным апафэозам творчасьці мастака сталася ягонае супраца з балетнымі антрэпрызамі Сяргея Дзягілева. Слушнымі й дарэчнымі ў экспазыцыі ёсьць (рарытэты!) тэатральныя афішы Жана Както, паэта, драматурга, мастака і кінарэжысэра, аўтара першага "сюррэалістычнага спэктакля" й сябра Сяргея Паўлавіча. Менавіта "Русские сезоны", як падаецца, трывала замацавалі моду й попыт на "экспартнага" майстра, які запачаткаваў традыцыю публічнага паказу тэатральных работ на выставах. Надзвычай прыгожыя й шматлікія эскізы убораў, тэатральныя накіды й распрацоўкі дэкарацыяў з экспазіцыі, на жаль, шмат страчваюць на сьценах НММ праз свой камэрны фармат памерам з ладную сурвэтку ў рэстарацыі (каля 30х20 см). Адзінота гэтых рэчаў у "выставовай прасторы" перагукваецца з нястачай "сьвятла люстраў, усхваляванага здранцвеньня глядацкай залі, ледзь улоўных нотак добрай парфумы, гукаў з аркестровай ямы" – карацей, тэатра. Калі шчыра, дык паўнавартасна ацаніць гэтыя рэчы могуць хіба залётныя адмыслоўцы-тэатразнаўцы. І гэта не зважаючы на тое, што ў свой час эскізы і сцэнаграфія Бакста выстаўлялася ў Луўры, а ягоныя жывапісныя палотны каштавалі даражэй за Маціса ды Пікаса. Парыскія дамы, аматаркі вытанчанага шытва, заказвалі яму ўзоры строяў. Згодна з распрацаванымі мастаком эскізамі выраблялiся тканіны ў Эўропе і Амэрыцы (у экспазыцыі дэманструюцца сцэнічныя хітоны і тунікі, выкананыя паводле эскізаў Бакста, якія падкрэсліваюць характары дзейных асобаў). Сцэнічныя касьцюмы ў сваім выкананьні, а таксама ў расфарбоўцы тканіны стылёва пераймалі арт-нуво ("новае мастацтва") у ягонай "флярэальнай" або дэкаратыўна-арнамэнтальнай плынях, народжаных у заможнай Францыі ды Бэльгіі, – і былі ледзь не эталоннымі з гледзішча спалучэньня эротыкі й густу. Мастацкія пошукі ды знаходкі Бакст прыстасоўваў да практычных патрэбаў, дакладней, працаваў на "мяжы" (распрацоўваў дызайн ня толькі вопраткі, але й аксэсуараў: капялюшыкаў, абутку, думаў наконт уласнай лініі парфумы). Мастацтвазнаўца Алена Тэркель, абапіраючыся на ўспаміны мастака-

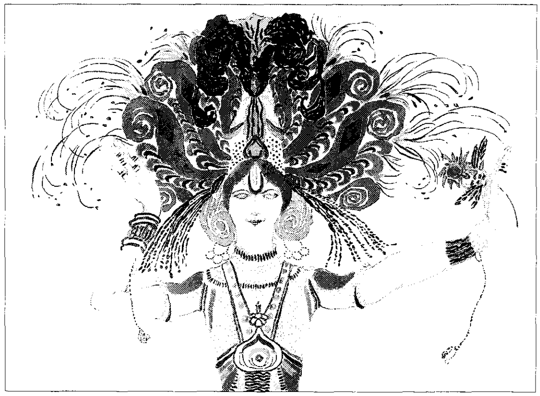

сібарыта, адзначае, што новае й прыгожае адзеньне надавала Баксту вылучны настрой.

Сацыяльна-грамадзкі фэномен моды, дамінуючы на рынку (у тым ліку і мастацкім) – зьява хуткаплынная, ледзь не прывідная, разам з гэтым і небясьпечная... Да прыкладу, дыктат моды й галерэйнага бізнэсу уважыў латыскае рэалістычнае мастацтва неканкурэнтаздольным. Як адзначае праф. Ул. Зінкевіч, гэткія "фэномены", не зважаючы на адметную сымбалічнасьць і мэтафарычнасьць, вобразнасьць мовы, – здольныя загубіць нацыянальную "школу жывапісу", як тое сталася з надзвычай цікавым і самабытным мастацтвам Латвіі 90-х гадоў.

Пад заслону

Прыгожая, разнастайная, пасьлядоўная й цэласная формай экспазыцыя тэхнічна, эстэтычна і матар'яльна самадастатковая. Але ня ёсьць лішнім і суправаджэньне яе грунтоўным каталёгам, аўдыёэкскурсіяй, якую распрацавала кампанія ScienceSoft ды інш. дакумантальна-дапаможнымі матар'яламі: кнігамі, дакумантамі й пад., што арганічна спалучаюцца з мастацкім шэрагам. Варта ўхваліць арганізатараў за дадатковую зручнасьць – эксклюзыўна распрацаваныя інфармацыйныя дадаткі для мабільных прыстасаваньняў (на плятформах iOS, Android, Windows Mobile). Калі-ж да ўсяго гэтага суплёту дадаць энэргічныя намаганьні працяглай рэклямнай кампаніі ў СМІ і віртуальнай прасторы ды адмыслова наладжаную працу кінаклюбу з дэманстрацыяй мастацкіх стужак пра эпоху мадэрна ("Како Шанэль і Ігар Стравінскі" (рэж. Ян Кунен, вытворчасьць Францыя-Японія-Швейцарыя, 2009), "Карабель плыве" (рэж. Федэрыка Феліні, вытворчасьць Італія-Францыя, 1983), "Рэгтайм" (рэж. Мілаш Форман, ЗША, 1981), ды інтэлектуальную кульмінацыю мерапрыемства, прэзэнтацыю кнігі "Лев Бакст: Жизнь пером Жар-птицы", якую напісаў дырыжор і апякун выставы (аўтар ідэі й канцэпцыі), Ул. Шчасны, – дык "аб лепшым можна толькі марыць...".

Выдатна, што мы яшчэ раз на свае вочы пабачылі й зведалі зорку Парыска-Амэрыканскай моды (маскультуры адпаведна) 20-30-х гадоў мінулага стагодзьдзя. Але... Было-б ня ветліва і несумленна асобна не адзначыць унёсак ААТ "Белгазпрамбанк" (старшыня праўленьня Віктар Бабарыка), галоўнага мэцэната Краіны ў справе рэінкарнацыі й аднаўленьня неперарыўнага шляху развіцьця культуры Беларусі, які запачаткаваў калекцыю мастацтва і вызначыў эстэтычны камэртон сваёй дзейнасьці выставай "Х стагодзьдзяў беларускай культуры". ААТ "Белгазпрамбанк" узбагаціў Краіну артэфактамі сусьветна вядомых мастакоў, ураджэнцаў Беларусі, сярод якіх творы Хаіма Суціна, Марка Шагала, Восіпа Цадкіна, Восіпа Любіча, Міхаіла Кікойна, Файбіш-Шрагі Царфіна ды іншых мастакоў "парыскай школы". Банк адразу ж пераадолеў высокую плянку мажлівага й дагэтуль з годнасьцю працягвае сваю высакародную справу...

Бакст быў, як казаў той, "трэндам" тэатральнай (высокай) моды, незаменным "шрубком" філязофіі грамадзтва, геданізма й спажываньня. Гаючае "мастацтва для мастацтва", ягоная эстэтыка і сьветагляд, безь пярэчаньняў, маюць права на існаваньне...

Разьвітваючыся з гасьціннымі й нават люднымі залямі музэю, усьведамляеш: выстава атрымалася! Зьніклі невялічкія калейкі ў музэй (!) у сераду, аціхла актыўная рэклямная кампанія, юбілей мінуў... Усё прайшло "адпаведна задуманай і дакладна выверанай канцэпцыі". Пакідаючы залі музэя, разам з удзячнасьцю арганізатарам, у душы адчуваеш пераплаў роспачы й зьдзіву, бо падаецца, што сапраўднае мастацтва ёсьць штосьці большае за гульню вобразаў і фарбаў, больш усеахопнае, не павіннае "нікому" (ні паказваць, ні навучаць), што яно самадастатковае. Пакутнае і ўсьцешнае, загадкавае і дасьціпнае, яно большае за тэатар, і нават большае за жыцьцё самаго мастака: заўжды для чалавека і людзкой супольнасьці. Але адзінае, што яно "павіннае" – абуджаць душу...

Некалькі "несвоечасовых" думак – або Ў чаканьні Гадо

У скрушныя часіны агульнай крызы больш, чым раней, актуалізуюцца праблемы беларускай культуры й далейшага выпрабаваньня і гартаваньня ейных гуманітарных складнікаў. Сапраўдных, а ня модных папулісцкіх ці павярхоўных: мовы, нацыянальнай ідэі, выяўленчага мастацтва ды маральных каштоўнасьцяў. Падмурка, на якім грунтуецца фэрмэнтная рошчына мэнталітэту грамадзтва, "сьветагляду народа", ад узроўню якога ня менш, чым ад эканомікі й "дабрабыту", залежыць будучыня Краіны. Гэта настолькі відавочна, што нездарма 2016 год абвешчаны "Годам культуры".

Генэральны мецэнат Краіны Белгазпрамбанк проста ня мае права (перад сабой і абнадзеянай Беларусьсю) "зьніжаць градус" сваёй дабрачыннай ды эстэтычна-духовай дзейнасьці пасьля выставы "Х стагодзьдзяў...". Тым больш, што галоўны спажывец гэтых мастацка-разумовых дабротаў – інтэлігенцыя, прадстаўнікі бізнэсэлітаў і будучыня (студэнцтва) чакаюць сапраўдных адкрыцьцяў...

Высілкі Мастацкага музэю ды інш. у справе зьбіральна-асьветнай працы беларускай спадчыны можна ўважаць пасьпяховымі толькі часткова. Значная частка мастацкай спадчыны (тая, што вызначае ейную этнічную ідэнтычнасьць) ня толькі "кепска" знаёмая шырокаму колу гледачоў, але й бальшыні "афіцыйных" знаўцаў. Дзяржава (МінКульт) пры ўсім сваім жаданьні ня ў стане адкрыць "неспазнаны кантынэнт" гісторыі, культуры й мастацкай спадчыны народа, які мае агульнае найменьне – Віленская Школа, званая так таму, што наўрад ці хто здольны сёньня даць ёй іншае, уцямнае, аргумэнтаванае й вычарпальнае вызначэньне ў прасторы й часе. Гаворка ў фармаце "Круглага стала" альбо Інтэрнэт-канфэрэнцыі (з улікам шырокага спэктру меркаваньняў) пра гэтую гуманістычную, трансгеаграфічную й надэтнічную ў сваёй сутнасьці духовую зьяву, што грунтуецца на сьветапоглядзе італійскага Адраджэньня, спадзяемся, наперадзе.

Ня надта актуальная для сучаснай Літвы й непрыдатная для Рэчы Паспалітай пасля сьцьвярджэньня собскай дзяржаўнасьці "тэма" вы-

ставы беларускай прысутнасьці ў межах Віленскае Школы (на глебе гадаванцаў ВУСБ) будзе ня толькі "паліткарэктнай", але й актуальнай, бо гістарычна засьведчыць мастацкую прысутнасьць беларусаў у эўрапэйскай прасторы.

Выразную і адметную Віленскую Школу, фактычна "рэпрэсаваную яшчэ ў 40-я гады", рэпрэзэнтуюць постаці такіх выдатных творцаў "заходнебеларускай" плыні, гадаванцаў ВУСБ, як Міхась Сяўрук (1905, Варшава — 1979, Нясьвіж), Пётра Паўлючук (1900, м. Орлі на Беласточчыне — 1990, Буэнас Айрэс), Аляксандар Лазіцкі (1903, Пінск — 1990, Мінск), Пётра Жынгель (1898, Докшыцы — 1983, Гданьск), Язэп Горыд (27.07.1896 — 01.09.1939), Леў Дабржынскі (1907 — 1937, Лоша), Кузьма Чурыла (1908, Круты Бераг пад Новым Сновам — 1951, Торунь), Валянцін Рамановіч (1907, Карэлічы — 1944, Вільня), Зьміцер Крачкоўскі (1910, в. Чаркасы на Ашмяншчыне — 1983, Маладэчна). Іх творчасьць, невядомая на Радзіме, ацэненая ў Літве, Чэхіі, Польшчы, Расеі ды іншых краінах. Няма іх работ толькі ў Беларусі, хоць паасобныя творы вышэй памянёных мастакоў можна яшчэ набыць там на аўкцыёнах і ў прыватных асобаў.

Не нашмат лепшая й сытуацыя зь іхнымі папярэднікамі з XIX ст. – "ліцьвінскімі мастакамі", якіх вярнуў у духова-мастацкі й інтэлектуальны ўжытак (асяродак) яшчэ сьв. памяці Леанід Дробаў (1926 — 2002), які спрачаўся на акадэмічным рынгу з Уладасам Дрэмам за імя "айцазаснавальніка", выўчынніка Рымскай Акадэміі Сьв. Лукі праф. Францыска Смуглевіча (1745 — 1807) (хоць мастацтвазнаўчыя маркеры пазначаюць пачатак "школы" больш раньнімі часінамі, яшчэ ад езуіцкага панаваньня ў Вільні). Афіцыйны-ж адлік (ад канца 1797 г.) нітуецца з заснаваньнем Катэдры рысунка й жывапісу ва ўнівэрсытэце, публічна званым Галоўнай Літоўскай Школай, з прафэсарствам аднакашніка Луі Давіда (1745-1830) Смуглевіча, захавальніка традыцыяў позьняга барока, вучнямі якога былі й Язэп Аляшкевіч, і Гаспар Бароўскі. Навучэнцы Ўнівэрсытэту абапіраліся на глебу барочна-клясыцыстычнай традыцыі (мінскія мастакі Ян Дамель (1780 — 1840) ды Адам Шэмеш (1808 — 1864), крыяў і дужэў рамантычны талент гадаванца Полацкага езуіцкага калегіюма (1811 — 1818) і слухача Віленскай Школы, што паходзіў зь Ігуменшчыны (цяпер Чэрвеньскі р-н) Валенція Ваньковіча. Ня дзіва й не праблема выбудаваць канцэпцыю Віленскай Школы, дадаўшы да спамянёных мастакоў новыя важкія імёны, такія, як самотны Генрых Вейсенгоф з пухавіцкіх ваколіцаў, або імёны патомных мастакоў-віленчукоў Станіслава Богуш-Сестранцэвіча ці тры пакаленьні Сьляндзінскіх, апошні зь якіх, Людамір, прафэсар ВУСБ, рупіўся над адраджэньнем Віленскай Школы. За некалькі гадоў працы ёсьць яшчэ мажлівасьць і творы для калекцыі ААТ прыдбаць (альбо арэндаваць), і рэчы-сакрамэнты ў музэях-касьцёлах-цэрквах прыймець або задакумантаваць на відэа з мэтай далейшай імплікацыі ў экспазыцыйны шэраг. Не праблема нават за некалькі гадоў стварыць калектыўную манаграфію, прысьвечаную Школе. А мо й гэта ўсё зусім не праблема, а толькі пытаньне супольных намаганьняў Дзяржавы (НММ і МК РБ) і "Галоўнага дабрачынца Краіны" з далучэньнем грамадзкіх актывістаў. Зразумела, тут не даводзіцца разьлічваць на хуткі плён (прадбачыцца ня менш за тры гады сур'ёзнай працы), бо гэткія калекцыі не набываюцца "гуртам", а зьбіраюцца паштучна (наколькі вядома аўтару нататкі, у міжнародным аддзеле МК дзесьці з 2009 году "чакае" на станоўчы адказ падобны праект "Шляхецкія Сядзібы").

Крок зроблены. Банкам набытыя ўжо першыя творы да гэтай выставы: "Партрэт Тамаша Зана" Валенція Ваньковіча, "Краявід. Вілія" і "Пуня і азярод" Фердынанда Рушчыца, "Адліга. Белавеская пушча. 1935г." Станіслава Жукоўскага. Гуру гуманізму, мудрэц Леў Талстой, пабачыўшы выяву дыплёмнай работы Рэрыха "Ганец" (набытай Трацьцяковым для калекцыі), параіў мастаку "каб даплыць... заўжды браць вышэй" і ў марах, і ў мэтах, і ў мастацкіх патрабаваньнях, і ў маральных апірышчах...

Такім нам уяўляецца адраджэньне адпрэчанага, фактычна "рэпрэсаванага", заходнебеларускага мастацтва, якое наследавала гуманістычную спадчыну Віленскай Школы. Усё можна зрабіць, калі верыць і працаваць на карысьць сувэрэннай Беларусі.

Бакст у Вільні

Прыроджаная гатоўнасьць шчодра падзяліцца каштоўнымі набыткамі ўжо ня раз саслужыла беларускаму народу далёка ня добрую службу. Стаць пракамі ў чужой айчыне было наканавана шматлікім выбітным сынам беларускай зямлі.

Адным зь іх быў ураджэнец Гародні Лейб Хаім Розэнбэрг, якога ў пазамінулым стагодзьдзі сусьвет зьведаў як мастака, сцэнографа й дэкаратара Лява Бакста. Ягоны сто пяцідзясяты юбілей сёлета зь ініцыятывы ЮНЭСКА трапіў у сьпіс памятных датаў, што адзначаюцца з удзелам гэтай арганізацыі. Рэзананс падзеі актывізаваў стварэньне выставы творчай спадчыны мастака пад назваю "Час і творчасьць Лява Бакста", што сёлета пабачыла сьвет у Віленскай карціннай галерэі.

— Зараз адбываецца і адзначаецца шэраг выдатных юбілеяў добра вядомых як у Беларусі, так і ў Літве асобаў, якія стваралі нашую агульную гісторыю й нашую агульную культуру, – паведаміў падчас урачыстага адкрыцьця выставы міністар культуры Рэспублікі Беларусь Барыс Сьвятлоў. – Адна з такіх асобаў – гэта, безумоўна, Леў Бакст, юбілей якога мы адзначаем у гэтым годзе.

— Леў Бакст - арыгінальны мастак, - падкрэсьліў калега Барыса Сьвятлова, міністар культуры Літоўскай Рэспублікі Шарунас Біруціс. - Намаляваныя ім партрэты, пейзажы насамрэч непаўторныя. Зрэшты, зьдзіўляў ён творамі і ў іншых жанрах – гэта тэатральныя касьцюмы, дэкарацыі – тое, што ў яго атрымлівалася добра. Бакст стварaў дэкарацыі для тэатраў у Парыжы, Рыме, Лёндане, Брусэлі, Нью-Ёрку, але заўсёды марыў пра свае майстэрні, дзе стварaў-бы тэатральныя касьцюмы.

У склад экспанатаў выставы "Час і творчасьць Лява Бакста" увайшлі восем твораў мастака, што цяпер знаходзяцца ў карпаратыўнай калекцыі "Белгазпрамбанка". Грашыць мецэнацтвам гэтае адкрытае акцыянернае таварыства пачало некалькі гадоў таму, ініцыяваўшы праект "Арт-Беларусь", які меў на мэце вывучаць, прапагандаваць і па мажлівасьці вяртаць на Радзіму творчую спадчыну беларускіх мастакоў з Парыскай школы. Паступова ў карпаратыўнай калекцыі "Белгазпрамбанка" зьявіліся творы іншых славутасьцяў. Сёлета з нагоды ста пяцідзясятага юбілею Лява Бакста газавікі разам з супрацоўнікамі нацыянальных мастацкіх музэяў Беларусі, Латвіі ды Літвы ажыцьцявілі міжнародны праект выставы твораў мастака і сцэнографа пад агульнай назваю "Час і творчасьць Лява Бакста".

– Выставы твораў Лява Бакста адбываліся ў сусьветна вядомых музэях, – зазначыў Шарунас Біруціс. – Вельмі радуе той факт, што, дзякуючы ўдзелу ў міжнародным праекце Літоўскага нацыянальнага мастацкага музэю, у жыхароў Літвы і яе гасьцей зьявілася магчымасьць пазнаёміцца з гэтай цудоўнай выставай. Назва выставы "Час і творчасьць Лява Бакста" вельмі сымбалічная. Леў Бакст быў яскравым прадстаўніком і сымбалем сваёй эпохі, і трэба сказаць, што ён выходзіў за рамкі эпохі, і сёньня можна дзівіцца разнабаковасьці таленту мастака.

— Сёлета, у 2016 годзе з нагоды юбілею, выставы будуць праводзіцца ў шматлікіх гарадох рэспублікі, а таксама ў Латвіі й Эстоніі, – паведаміла супрацоўніца Віленскай карціннай галерэі Ганна Адамовіч. – У нашым музэі выстава пабудзе месяцы два, а пасьля паедзе далей.

Ці толькі месца нараджэньня дае права называць Лява Бакста беларускім мастаком? На першы погляд, нараджэньне ў сям'і гарадзенскага навукоўца-талмудыста, атрыманьне адукацыі ў Акадэміі мастацтваў у Санкт-Пецярбургу, актыўны ўдзел у аб'яднаньні "Сьвет мастацтва", урэшце, стварэньне дэкарацыяў да шматлікіх пастановак "Рускіх сэзонаў" тэатральнага дзеяча Сяргея Дзягілева ў Парыжы ніяк ня зьвязваюць выбітнага творцу зь ягонай Радзімай. Зрэшты, на думку мастацтвазнаўцы Сяргея Харэўскага, у Гародні Баксту собіла скончыць гімназію і пачаць маляваць, а значыць, і падмурак ягонай шматграннай творчасьці закладваўся менавіта ў гэтым беларускім горадзе.

Śviata nacyjanalnych supołak

Dzień nacyjanalnych supołak źjaviŭsia ŭ litoŭskim śviatočnym kalendary zusim niadaŭna. Try hady tamu na admysłovym pasiedžańni litoŭskija parlamentaryi pastanavili pryznačyć 21 traŭnia - Suśvietny dzień kulturnaj raznastajnaści - śviatam, ahulnym dla ŭsich nacyjanalnych supołak Litvy.

Štohod hety dzień adznačajecca na vysokim dziaržaŭnym uzroŭni. Sioleta śviata haściavała va Ŭradzie Litoŭskaj Respubliki. Arhanizatarski kłopat byŭ uskładzieny na plečy supracoŭnikaŭ Rady j Domu Nacyjanalnych supołak. Uračystaje mierapryjemstva ŭšanavali svajoj prysutnaściu hieroi dnia - pradstaŭniki nacyjanalnych supołak Litvy, a taksama siabry dziaržaŭnych i hramadzkich arhanizacyjaŭ i zamiežnyja dyplamaty.

Pavodle premjer-ministra Litoŭskaj Respubliki Alhirdasa Butkiavičusa, u Litvie na praciahu doŭhich stahodździaŭ razam žyvuć raznastajnyja narody. Padčas svajho vystupu na mierapryjemstvie palityk nahadaŭ, što jašče ŭ 1323 hodzie vialiki kniaź litoŭski Hiedymin u svaich listach, jakija jon dasyłaŭ u šmatlikija krainy Eŭropy, zaprašaŭ pradstaŭnikoŭ inšych narodaŭ pierasialacca ŭ Vilniu, abiacajučy dobryja ŭmovy žyćcia j pracy. Vilnia ŭžo z XIV stahodździa była horadam z žycharami roznych nacyjanalnaściaŭ. Tut suisnavali pradstaŭniki raznastajnych narodaŭ.

— Ciešusia, što šmat nacyjanalnaściaŭ i kulturaŭ da sionniašniaha dnia źjaŭlajucca charakternaj rysaju nia tolki Vilni, ale j Litvy, - paviedamiŭ prysutnym na imprezie Alhirdas Butkiavičus. - Historyju Litvy j Vilni stvarali pradstaŭniki šmatlikich narodaŭ. My razam stajali la vytokaŭ dziaržaŭnaj niezaležnaści, razam stvarali volnuju Litvu ŭ 1918 hodzie, razam pieražyli žachi vajny, razam dačakalisia adnaŭleńnia niezaležnaści ŭ 1990 hodzie, razam śviatkavali tysiačahodździe Litvy, razam sustreniem i stahodździe adnaŭleńnia dziaržavy, - važniej za ŭsio, što zaŭsiody razam. Ščyra vinšuju vas z nahody blizkaha Dnia nacyjalnych supołak Litvy. Naprykancy chaču pažadać, kab vy zachoŭvali nacyjanalnuju identyčnaść, svaje pryhožyja tradycyi.

— Śviata - heta zaŭsiody dobra, - miarkuje staršynia supołki tataraŭ Vilenskaj akruhi Halina Miškinienie. - Pryjemna adznačyć hety dzień razam z pradstaŭnikami tytulnaj nacyi Litvy. Štopraŭda, ja hladžu na hetaje śviata krychu ź inšaj pazycyi. Heta nia prosta śviata, heta čarhovy napamin našaj uładzie, što isnuje 14-16 adsotkaŭ inšych hramadzianaŭ, jakija źjaŭlajucca častkaj našaj ahulnaj kulturnaj spadčyny, i što jany isnujuć, robiać svoj niemały ŭniosak u ahulny skarb. Moža, tamu, što ich nia tak i šmat, na ich treba źviartać bolš uvahi, heta jak małyja dzieci, jakija patrabujuć padtrymki j uvahi, ale jany dajuć ahulnaj kultury vielmi-vielmi šmat.

— Dziakujučy hetamu śviatu ty bačyš, što ty pracuješ pravilna, što ty idzieš tym šlacham, jakim treba iści, - padzialiłasia ŭražańniami prezydent Zhurtavańnia biełaruskich hramadzkich arhanizacyjaŭ Litvy Łarysa Ślesarava. - Dziakujučy hetamu śviatu zaŭvažnaja našaja praca. Tut my bačym pracu adzin adnaho, a voś heta haloŭnaje. Bo sustrakajemsia my pa vialikich śviatach, na naradach, a voś tak, u śviatočnaj atmasfery, my sustrakajemsia raz na hod. I heta treba.

Vierahodna, samym pryjemnym momantam śviata staŭ praces uznaharodžvańnia za aktyŭnuju kulturnickuju dy hramadzkuju dziejnaść pa raźvićci j raspaŭsiudzie nacyjanalnaj kultury dy tradycyjaŭ. Padziaki, kvietki i kaštoŭnyja padarunki ad vysokich asobaŭ atrymali šmatlikija ludzi, što spryčynilisia da kulturnaj dziejnaści nacyjanalnych supołak Litvy. Nie zastalisia ŭbaku j biełarusy. Padziaki Departamentu nacyjanalnych supołak Litvy atrymali Łarysa Ślesarava, siabra Vilenskaha haradzkoha kłubu "Siabryna" Taćciana Skarenie. Admysłovym dakumantam i słovami padziaki była ŭhanaravanaja j nastaŭnica kłajpiedzkaj pačatkovaj škoły "Krynička" Alena Mirončyk. Adznačyŭšy razam z usimi Dzień nacyjanalnych supołak, biełarusy Kłajpiedy i vakolicaŭ mieli admysłovuju nahodu dla ŭračystaściaŭ - sioleta Biełaruskaja supołka horada Kłajpiedy "Krynica" adśviatkavała svajo piatnaccacihodździe.

— *21 traŭnia - piatnaccać hod* Kłajpiedzkaj arhanizacyi, i vielmi chaciełasia-b pavinšavać biełaruskuju hramadu Kłajpiedy z hetym śviatam, pažadać im tvorčych pośpiechaŭ,

zdaroŭja, kab u ich chapała siłaŭ i na svaje chatnija spravy, i na našu biełaruskuju supołku "Krynica", - pryznałasia Łarysa Ślesarava. - Pośpiechaŭ im! Chaciełasia-b, kab jany i nadalej byli takimi aktyŭnymi.

Śviatočnaja atmasfera ŭ hetki dzień nie zaminała havaryć i pra prablemy j dasiahnieńni z žyćcia nacyjanalnych supołak. Asnoŭnym pradmietam dla abmierkavańnia źjavilisia televizijnyja spravy.

— Hramadztvu važna bolš viedać pra nacyjanalnyja mianšyni, intehravacca j ruchacca ŭ adnym napramku. Hetamu spryjajuć tele- i radyjopieradačy pra nacyjanalnyja mianšyni, jakija, jak pakazvajuć dośledy, lubiać hledačy j słuchačy z tytulnaj nacyi, - zajaviła staršynia Rady nacyjanalnych supołak Litvy Gunta Ronie. - Šmat hadoŭ na Litoŭskaj televizii tranślavałasia pieradača "Labas", pryznačanaja małakolkasnym nacyjanalnym supołkam Litvy. Heta była ŭnikalnaja pieradača, u jakoj na dziaržaŭnaj movie pradstaŭniki supołak raspaviadali pra svaju dziejnaść, kulturu, tradycyi. Da žalu, u 2009 hodzie vypusk pieradačy z pryčyny finansavych ciažkaściaŭ byŭ pierapynieny. Što heta za małakolkasnyja nacyjanalnyja hrupy? Heta karaimy, tatary, małdavanie, rumyny, łatyšy, vuhorcy, estoncy, uzbeki, armianie, azerbajdžancy, cyhany, kazachi, niemcy, čačency, livancy. Usiaho kala 200 tysiačaŭ *padatkapłatnikaŭ u našaj krainie*, jakim nie staje svajoj infarmacyjnaj nišy. Šmat razoŭ źviartalisia ŭ Radu radyjo i televizii, da žalu, adkazu nie było. Ekanomiačy nievialikija srodki, hublajem našmat bolš. Pavažanyja! Litva - naš ahulny dom. Jakaja jana budzie - zaležyć ad nas usich. Dyk stvarajma jaje hetkaj, kab było dobra nam usim.

— Hetkaja prahrama patrebnaja, bo šmatkolkasnyja supołki majuć i padtrymku z boku svaich siabroŭ, i z boku dziaržavaŭ, a ich kolkaść dazvalaje znajści finansavańnie ŭ svaich asiarodkach, - zaznačyła Halina Miškinienie. - Adarvanyja ad svajoj radzimy supołki, naprykład, litoŭskija tatary ci karaimy, šmat inšych, patrabujuć publičnaj prastory, dzie jany zmahli-b šyrej pradstavić svaju kulturu, dziejnaść, svaju pracu, kab usia Litva i nia tolki Litva mahła-b pabačyć, što jany robiać.

Pavodle Gunty Ronie, na admysłovym pasiedžańni Rady nacyjanalnych supołak adbyłosia hałasavańnie za adradžeńnie pieradačy "Labas", stvaryłasia adpaviednaja kamisija, byŭ padrychtavany admysłovy list kiraŭnictvu Litoŭskaha radyjo i televizii. Adnak dahetul nie było nijakich zruchaŭ.

— My havaryli z premjer-ministram u hetaj spravie, kab isnavała pieradača, takaja, jak "Labas", pryznačanaja dla małakolkasnych nacyjanalnych supołak, kab hramadztva daviedałasia pra našaje žyćcio, tradycyi, prablemy, kab byŭ dyjaloh, kab pradstaŭniki tytulnaj nacyi j my lepš razumieli adzin adnaho, - paviedamiła Gunta Ronie. - Hetkaja pieradača pavinna isnavać, bo bolš *za dźvieście tysiačaŭ pradstaŭnikoŭ* nacyjanalnych mianšyniaŭ, što žyvuć u Litvie, zasłuhoŭvajuć, kab pra ich viedali, kab było ŭzajemaparazumieńnie i ŭzajemnaja talerancyja.

Zianon PAŹNIAK: Treba nazapasić siłu

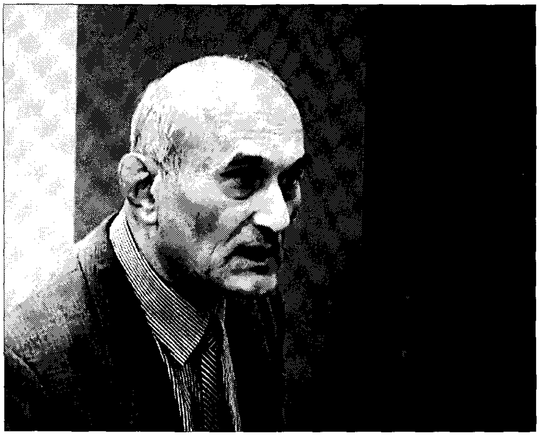

Zianon Paźniak, palityk

Imantas Mialianas, etnakanfliktolah

Štohod 11 sakavika ŭ Litoŭskaj Respublicy śviatkujuć Dzień adnaŭleńnia niezaležnaści. Dvaccać šeść hadoŭ tamu, 11 sakavika 1990 hodu Viarchoŭnaja Rada Litoŭskaj Respubliki padpisała Akt, jaki abvieściŭ pra adnaŭleńnie niezaležnaści dziaržavy. Jość i ŭ Biełarusi dziaržaŭnaje śviata, jakoje, na pieršy pohlad, adpaviadaje litoŭskaj sakavickaj uračystaści. Hetaje śviata nazyvajecca Dniom niezaležnaści Respubliki Biełaruś. Štopraŭda, voś užo dvaccać hadoŭ pry sprobach dać vyznačeńnie hetamu čyrvonamu dniu kalendara vykarystoŭvajecca spres militarnaja rytoryka. Va ŭračystych aficyjnych pramovach zaŭždy adznačajecca, što 3 lipienia – dzień vyzvaleńnia biełaruskaj stalicy ad niamiecka-fašysckich zachopnikaŭ, i tamu Dzień niezaležnaści nahadvaje biełarusam pra kaštoŭnaść mirnaha žyćcia, kab žychary krainy, ich dzieci j unuki mahli spakojna i ŭpeŭniena hladzieć u budučyniu.

Znamianalnaju ŭ ahulna-respublikanskim maštabie data 3 lipienia stała dvaccać hadoŭ tamu. Pavodle vynikaŭ referendumu, praviedzienaha 24 listapada 1996 hodu, za pieranos Dnia niezaležnaści Respubliki Biełaruś na 3 lipienia – "dzień vyzvaleńnia Biełarusi ad hitleraŭskich zachopnikaŭ u Vialikaj Ajčynnaj vajnie" – prahałasavała amal piać z pałovaj miljonaŭ biełarusaŭ. Štopraŭda, rečaisnaści hetkaja farmuloŭka pytańnia mahła-b adpaviadać tolki, kali razhladać Biełaruś u miežach, skažam, 1938 hodu. Miž tym dałučany ŭ 1939 hodzie horad Bieraście ŭ vyniku aperacyi "Bahracijon" byŭ zaniaty savieckimi vojskami tolki 28 lipienia 1944 hodu. Adnak niedakładnaść u biuleteniach pravieści referendum nie pieraškodziła: vidavočna, padčas vyznačeńnia losu maładoj biełaruskaj kanstytucyi padałasia nia nadta aktualnaj prablema pieranosu hałoŭnaha dziaržaŭnaha śviata na try tydni raniej. Dahetul, na praciahu piaci hadoŭ da listapadaŭskaha referendumu Dzień niezaležnaści Respubliki Biełaruś śviatkavaŭsia 27 lipienia. U hety dzień u 1990 hodzie viarchoŭny saviet tady jašče Biełaruskaj savieckaj sacyjalistyčnaj respubliki pryniaŭ Deklaracyju ab dziaržaŭnym suverenitecie Biełarusi. Štopraŭda, status kanstytucyjnaha zakonu hety dakumant nabyŭ tolki praz hod z hakam – 25 žniŭnia 1991 hodu. A jašče praź niekalki miesiacaŭ usia kraina zajmieła sučasnuju nazvu Respublika Biełaruś. Adbyłosia heta paśla likvidacyi Sajuzu savieckich sacyjalistyčnych respublik.

Nievyrazna arhumientavanyja pryčyny atajasamlivańnia Dnia niezaležnaści Biełarusi z dataju zavieršeńnia bajavych dziejańniaŭ u Miensku 3 lipienia 1944 hodu nie dazvalajuć nazvać jaho stoadsotkavym ekvivalentam litoŭskaha 11 sakavika. Akt pra adnaŭleńnie niezaležnaści Litvy nahadvaŭ pra toje, što, nie zvažajučy na histaryčnyja perypetyi, nia straciŭ jurydyčnaj siły Akt niezaležnaści Litoŭskaj Respubliki ad 16 lutaha 1918 hodu. Mienavita hetaj dacie całkam adpaviadaje dzień pieršaha abviaščeńnia Biełarusi niezaležnaj i volnaj dziaržavaj u Treciaj ustaŭnoj hramacie Rady Biełaruskaj narodnaj respubliki 25 sakavika 1918 hodu.

Zrešty, apošnim časam razmaŭlać na palityčnyja temy, viedučy całkam surjoznyja hutarki pra toje, što isnuje realnaja pahroza niezaležnaści nia tolki blizkich dziaržavaŭ-susiedak, ale j samoj Biełarusi, stała modnym u kožnaj prystojnaj kampanii. Voś i padčas letašniaj listapadaŭskaj sustrečy ŭ vilenskim Domie nacyjanalnych zhurtavańniaŭ ź lehiendaj biełaruskaj palityki Zianonam Paźniakom havorka viałasia pieravažna pra padziei, zdavałasia-b, suśvietnaha maštabu, jakija raptoŭna atrymali mažlivaść niepasredna ŭpłyvać na los žycharoŭ Litvy j Biełarusi.

U doŭhaj, bolš za hadzinu, pramovie biełaruskaha hramadzka-palityčnaha dziejača najčaściej zhadvałasia słova "palityka". Pavodle Zianona Paźniaka, kožny čałaviek moža razmaŭlać na temu palityki, i kožny maje svaju dumku. Pry hetym ludzi ŭžyvajuć u svaich acenkach, svaich razumieńniach palityki peŭnyja stereatypy, jakija sfarmavalisia ŭ hramadztvie ŭ asnoŭnym dziakujučy prapahandzie:

— Hetymi stereatypami čałaviek apieruje, dumajučy, što jon analizuje, raźbirajecca ŭ źjavach, i hetyja stereatypy akazvajucca nastolki mocnyja, što, kali daśviedčany čałaviek ci palityk havoryć pra niejkija rečy, jamu nichto nia moža vieryć, – zajaviŭ Zianon Paźniak. – U 90-ch hadoch, kali absalutna było ŭžo vidavočna, jakaja budzie palityka Rasiei, kali Jelcyn išoŭ da ŭłady, ab hetym my havaryli, i što takoje Jelcyn, i, kali jany voźmuć uładu, jakaja budzie palityka, što heta budzie palityka imperyjalistyčnaja, što heta vialikaja pahroza dla cyvilizacyi, dla kultury, dla niezaležnaści, hadoŭ dvaccać tamu ja napisaŭ cely artykuł na hetuju temu "O russkom impierializmie", i kali pra heta havaryli, to heta ŭ balšyni ludziej vyklikała peŭnaje nieparazumieńnie, maŭlaŭ, jak tak možna, Rasieja – tut-ža Jelcyn, demakratyja, jaki tut impieryjalizm? Heta było absalutna niezrazumieła, nie ŭsprymałasia da razumieńnia. Balšyni ludziej, jakija žyli savieckimi stereatypami, hetaja terminalohija była niezrazumiełaja, sami jany nie mahli analizavać i nijakaj pahrozy z boku Rasiei nie adčuvali. A pahroza ŭžo visieła nad nami.

— Bieź nijakich sumnievaŭ, hetkaja pahroza isnuje j ciapier, i nia tolki dla Litvy ź Biełaruśsiu, – miarkuje litoŭski etnakanfliktolah Imantas Mialanas. – Pa sutnaści, meta Pucina – usie byłyja savieckija krainy, tamu što bolš-mienš va ŭsich ich isnujuć separatysckija prajekty, kali sprabujuć arhanizavać paŭstańnie spačatku miascovych ruskich žycharoŭ, albo inšych ruskamoŭnych, što znachodziacca pad upłyvam rasiejskaj

prapahandy, a taksama pradstaŭnikoŭ inšych etničnych hrupaŭ, dla taho, kab, u vypadku, kali, pavodle mierkavańnia Maskvy, kiraŭnictvy peŭnych dziaržavaŭ pravodziać palityku, što nie adpaviadaje intaresam Kramla, i kali niemahčyma uziać pad svoj upłyŭ usiu tuju ci inšuju krainu, dyk chacia-b adchapić bolšuju ci mienšuju častku terytoryi, dzie žyvuć pradstaŭniki nacyjanalnych mianšyniaŭ.

Na dumku Zianona Paźniaka, asablivuju niebiaśpieku dla hramadztva ŭjaŭlaje infarmacyjnaja vajna, jakaja paralizuje supolnaść i nie dazvalaje adekvatna acanić rečaisnaść, u vyniku čaho ludzi nia ŭ stanie sprajektavać svaje pavodziny.

— Niešta padobnaje my bačym na praciahu dvaccaci hadoŭ, pastajannuju prapahandu, niščennie ŭsiaho volnaha, svabodnaha, usiakaj niejkaj śviežaj dumki, usio heta analahična adbivajecca na Biełarusi, – pierakanany biełaruski palityk. – Prapahanda vykarystoŭvała navat toj-ža sastarеły stereatyp, maŭlaŭ, "ruskich pakryŭdzili". I kali ŭ hramadztvie pajšła peŭnaja łomka, kali va Ŭkrainie adbyŭsia Majdan, tady, kali rasiejskija vojski ŭvajšli ŭ Danbas, zabrali Krym, kali pačałasia hebielsaŭskaja prapahanda, voś tady ŭ ludziej dumajučych, adukavanych adkrylisia vočy. Tamu najbolš važnaje pytańnie ŭ palityčnym sensie dla nas – heta baraćba Ŭkrainy. Usio zaležyć ad pieramohi Ŭkrainy. Heta aspekt, jaki raskryŭ usio, jaki pakazaŭ sapraŭdnuju sutnaść kanfliktaŭ. I los, nia tolki naš, ale j Eŭropy ŭ značnaj stupieni zaležyć ad taho, jak vytrymaje Ŭkraina.

— Paraŭnoŭvajučy Ukrainu, Biełaruś i Litvu, treba adroźnivać niebiaśpieku roznaha ŭzroŭniu, kali tak možna skazać, – zaznačyŭ Imantas Mialanas. – Pačniem z Ukrainy, bo tam fakt užo adbyŭsia, u vypadku z Krymam prajekt realizavany da kanca. Nia tolki inicyjavałasia aktyŭnaść miascovych prarasiejskich siłaŭ, ale j terytoryja Kryma była adarvanaja ad terytoryi Ukrainy dy inkarparavanaja jak častka dziaržavy ŭ skład Rasiejskaj Federacyi. Inakš jość u Danbasie, častka dźviuch abłaściej jakoha akupavanaja, tam abvieščanyja maryjanietkavyja pseŭdadziaržavy. Ale Danbas i Ukraina – heta daloka nia ŭsio. Ažyćciaŭlajecca separatyscki prajekt u Zakarpaćci, dzie takim samym čynam, jak i kaliści Šalahovičam była kanstrujavanaja hetak zvanaja narodnaść jaćviahaŭ u bieraściejska-pinskim rehijonie, sprabujuć sfarmavać asobny ad ukraincaŭ narod rusinaŭ i stvaryć "Padkarpackuju Ruś". Ale, jak viadoma, hety prajekt paciarpieŭ parazu, dyk ciapier sprabujuć terytoryju z Adesaj, Mikałajevam, Chiersonam pieratvaryć u "Čarnamorskuju narodnuju respubliku". Ale, jak bačycie, usie hetyja prajekty pryznačanyja dla adnaho – razarvać na kavałki ukrainskuju dziaržavu. U Litvie taksama, kali budziem adsočvać dziejańni, pakul što, dziakuj Bohu, virtualnyja, to ŭ pieršuju čarhu sutykniemsia, biez sumnievu, z ruskaj nacyjanalnaj mienšaściu, skancentravanaj pieravažna ŭ troch haradoch: u Kłajpiedzie, Vilni dy Visahinasie, a ŭsie hetyja miescy raźmieščanyja na terytoryi, jakaja, skažam tak, da vajny mieła inšy status. Vilenščyna naležała da inšaj krainy, a Kłajpiedzki kraj mieŭ aŭtanomiju. Tam zamiest litoŭskaj movy była niamieckaja mova, jakaja mieła aficyjny status. Dyk ruskija prapahandysty pačali havorku, što, pakolki Niamieččyna prajhrała Savieckamu Sajuzu ŭ Druhoj suśvietnaj vajnie, to častka ŭschodniaj Prusii dastałasia Rasiei jak trafiej, a z toj nahody, što Kłajpiedzki kraj byŭ raniej častkaju ŭschodniaj Prusii, i jon taksama pavinien naležać Kalininhradzkaj vobłaści. Akramia hetaha, pavodle spadara Raścisłava Iščanka, jaki byŭ daradcam Janukoviča, a ciapier supracoŭničaje z administracyjaj prezydenta Rasiejskaj Federacyi, my bačym na namalavanych im mapach, što pavinien być stvorany kalidor pamiž Kalininhradzkaj i Haradzienskaj abłaściami, napeŭna z metaj, kab Biełaruś była ŭciahnutaja ŭ hulni Rasiei, i takim čynam Kalininhradzkaja vobłaść razam z Kłajpiedzkim krajem była-b pieradadzienaja Biełarusi. Try vypadki – Vilenskuju, Haradzienskuju i Lvoŭskuju "narodnyja respubliki" – sprabavali pradstavić jak inicyjatyvu Varšavy, što, maŭlaŭ, "zialonyja čałaviečki" pavinny pryjści z Polščy. Jak bačym, na terytoryjach roznych krainaŭ pracujuć pavodle adnoj i toj-ža madeli. Ciapier pra uschodnija vobłaści Biełarusi. Da 1924-1927 hh. uschodniaja častka Biełarusi – Połacak, Viciebsk, Mahileŭ, Homiel – byli častkaj Rasiejskaj Federacyi, i niejak raniej padumałasia – a ci nia budzie ŭźniataje j hetkaje pytańnie? I voś – letaś vyjšła kniha spadara Aviarjanava, što apisvaje terytaryjalnyja pretenzii Rasiei da Respubliki Biełaruś. Kali Miensk pačnie supraciŭ, praduhledžvajucca dva varyjanty: abo pasprabujuć źmianić ciapierašniaje kiraŭnictva na bolš zhodlivaje, abo, kali nia budzie mažlivaści całkam inkarparavać Biełaruś u eŭrazijskuju imperyju, dyk buduć sprabavać adarvać uschodnija rehijony. Kali-b pačalisia brutalnyja dziejańni z boku Rasiei, to vielmi chutka nastroj supracivu ŭ Biełarusi siahnuŭ-by taho ŭzroŭniu, jakoha siahnuŭ va Ŭkrainie. Pytańnie pra toje, ci atrymajecca paźbiehnuć vajny, dumaju, nie atrymaje adkazu, u lubym vypadku, ciapierašniaje kiraŭnictva Rasiei razumieje tolki palityku siły, tamu im treba pakazać, kab navat nie sprabavali, što ŭ tym vypadku, kali pasprabujuć niešta rabić, to adkaz budzie biaźlitasny. Tady, mahčyma, hetaha niaščaścia atrymajecca paźbiehnuć. A ŭsie spróby damovicca pa-dobramu nijakich vynikaŭ nia buduć mieć, bo Pucin i kampanija razumiejuć dyplamatyčnuju razmovu jak słabaść i jak syhnał da dalejšych zachopaŭ.

— Usia historyja Rasiejskaj imperyi – heta historyja manholskaj ardy: źniščeńnie, kanflikty, akupacyja, hienacyd. Akupacyja Ŭkrainy ŭ značnaj stupieni pramyła mazgi našamu hramadztvu, – zajaviŭ Zianon Paźniak. – Ciapier Rasieja pakazała całkam toje, što było zakamuflavana pad roznyja eŭfemizmy. Naprykład, kamunizm – u sensie rasiejskaj palityki heta była forma ruskaha imperyjalizmu. Pad vyhladam stvareńnia kamunistyčnaha hramadztva adbyvalisia absalutna padsudnyja rečy. Chruščoŭ vieryŭ, što ŭ 1980 hodzie budzie kamunizm. Kali Chruščoŭ pryjechaŭ u Miensk u 1960 ci 1961 hodzie, Pieršy sakratar kamunistyčnaj partyi BSSR Mazuraŭ u suviazi z sarakahodździem BSSR zrabiŭ dakład pa-biełarusku. Chruščoŭ uźbielaniŭsia, kryčaŭ, machaŭ rukami i, vystupiŭšy na hanku Biełaruskaha dziaržaŭnaha ŭniversytetu, skazaŭ, što biełarusy – heta pieršaja nacyja, pieršy narod, jaki pryjdzie da kamunizmu, pieršy pabuduje kamunistyčnaje hramadztva pry adnoj umovie: "Čym chutčej my budziem razmaŭlać pa-rusku, tym chutčej pabudujem kamunizm". Maŭlaŭ, tyja, chto admovicca ad svajoj movy, chto piarojdzie na ruskuju movu, pieršyja pryjduć da kamunistyčnaha hramadzva.

Pavodle Zianona Paźniaka, tolki Rasieja vyjhravała ad źniščeńnia biełaruskaj kultury jak prajavy nacyjanalizmu na šlachu da kamunizmu, jaki imperyja vykarystoŭvała jak dla źniščeńnia inšych nacyjaŭ, tak i dla śćviardžeńnia svajoj kultury. Ciapier stanovišča tolki pahoršyłasia, i ŭ značnaj stupieni hetamu spryjaje viadzieńnie praz medyi h.zv. "infarmacyjnaj vajny" prapahandystyčnaha charaktaru, vynikam jakoj staŭ usplosk šavinistyčnych nastrojaŭ u hramadztvie. Adnak u Biełarusi hetki scenar farmavańnia kalektyŭnaj śviadomaści nie spracuje, pierakanany biełaruski palityk:

— Častka ludziej, pa statystycy, pałova Biełarusi realna bačyć, što heta takoje, asensoŭvaje, asabliva maładoje pakaleńnie, bo jano bolš ź internetam źviazana, bolš mabilnaje i prosta cikavicca žyćciom. Jość starejšyja, jakija troški inakš siabie pavodziać. Ale nia budzie hramadztva raskołataje, jak prajektujuć niekatoryja ludzi. Bo ŭ Rasiei, dzie nikoli nia viedali demakratyi, dušeńnie inšadumcaŭ – heta dla ich narmalna, u ich takaja psichalohija. Mnie časta prychodziłasia havaryć z ruskimi demakratami, asabliva z navukoŭcami. Razumnyja, tałkovyja ludzi, ale jak tolki dachodzim da pytańnia movy i niezaležnaści – usio. Kančajecca ŭsiakaja demakratyja, usiakaja intelihientnaść. Ale ŭ nas zusim inakš. Heta ŭsio źnieśnie. Hetaja prapahanda ŭsprymajecca, tak, jany ličać tak, jak pa telebačańni skazali, ale hłyboka ŭnutry ŭ kožnym biełarusie siadzić niešta svajo, nie maskoŭskaje. Jak tolki Pucin padaje ŭ Rasiei – usio! Nia pojduć biełarusy, navat starejšyja, pamirać za Krym, Rasieju i za Pucina. Nia pojduć. Jany vyniki hetych abstavinaŭ, jakija stvaryła akupacyja, hetaj prapahandy, vynik ździeku nad ichniaj psichalohijaj, nad ichniaj volaj, nad ichnim pravam, majomaściu. Treba dapamahać hetym ludziam, ale haloŭnaje – treba stvarać svaju elitu, svaju nacyjanalnuju intelihiencyju. Ludzi pojduć za elitaj.

Pavodle Zianona Paźniaka, nacyju idejna j palityčna stvaraje elita, haradzkaja kultura, jakaja

špieje na hruncie etničnaj asnovy, jakuju daje vioska. Tamu adkaznaść za farmavańnie nacyi musić uziać na siabie intelihiencyja.

— Biełaruskamu narodu nie było ŭmovaŭ sfarmavacca jak nacyja, - razvažaje Imantas Mialianas. - Raźviccio nacyi pačałosia defarmavana. Bolšaja častka narodu padtrymała niezaležnaść. A ciapier navat namienklatura razumieje, što jość vialikaja roznica - ci być staŭleńnikami Maskvy, ci kiravać samim, być samim haspadarami na svajoj ziamli.

— Važna toje, što nacyja jość, jana viartajecca da svaich karanioŭ, - padkreśliŭ Zianon Paźniak. - U dzievianostyja hady nichto nikoha nie prymušaŭ iści u biełaruskija škoły. Pryniali rašeńnie, što biełaruskija škoły buduć adkryvacca, i baćki sami adpraŭlali dziaciej u biełaruskamoŭnyja škoły. Ludzi byli rady. Front nikoli nia staviŭ zadaču rabić niešta pad prymusam. Našaja kancepcyja była takaja, što ŭ Biełarusi ludzi havorać pa-rusku, ale heta biełarusy, my ich usprymajem jak biełarusaŭ i nie zabaraniajem hetuju movu. Heta mova mižnacyjanalnych znosinaŭ, tak utvaryłasia ŭ vyniku histaryčnaj supolnaści. Kali čałaviek prychodzić u dziaržaŭnuju ŭstanovu, to čynoŭnik pavinien viedać i adnu movu, i druhuju, tamu što šmat ludziej nia mohuć, akramia ruskaj movy, havaryć na rodnaj movie. Ale jany nie vinavatyja. Treba iści nasustrač našym ludziam. I kali čałaviek choča, my havorym ź im pa-rusku. Jon choča atrymać dakumant pa-rusku - kali łaska, jon pa-rusku atrymlivaje. I nijakich terminaŭ nia treba. Ni dziesiać hod, ni tryccać, ni sto. Heta vyrašycca samo saboj z rostam pakaleńnia. Prachodzić dziesiać hadoŭ - užo vychodzić faktyčna pakaleńnie ź biełaruskaj školaj. I im treba stvaryć rabočyja miescy, jany ŭžo padrychtavanyja ŭ biełaruskaj movie, akramia taho, jany buduć viedać zamiežnyja movy. Prachodzić jašče dziesiać hadoŭ - i sprava vyrašana. Razam z tym siamja - asnova ŭsiaho, važniej za dziaržavu. U siamji ŭsio vychoŭvajecca. Adsiul treba pačynać, i pastupova heta budzie takaja apora, na jakuju možna abapiercisia, i režym budzie biezuładnym, padzie, jak suchi list. Dla hetaha patrebny čas, tamu što z dyktaturaj nie zmahajucca praz vybary, demakratyčnymi metadami, dyktatura dziejničaje inšymi metadami: vychodziać aktyŭnyja ludzi, jana zrazaje ich na adnu hałavu. I budzie heta biez kanca. Tamu treba nazapasić siłu.

Hałasy paetaŭ

Biełaruski narod niezdarma nazyvajuć nacyjaj paetaŭ. Pavodle Siarhieja Dubaŭca, ni adzin narod nie pachvalicca takoj kolkaściu vieršaskładalnikaŭ - hienijaŭ i hrafamanaŭ, prafesijanałaŭ i amataraŭ, jakija jość u kožnaj vioscy i, badaj, u kožnaj viaskovaj chacie. Štopraŭda, značnaja častka litaratараŭ da samaj śmierci piša "u stoł", saromiejučysia azvacca.

Miž tym pačuć žyvyja hałasy Janki Kupały, Jakuba Kołasa i jašče piacidziesiaci vaśmi biełaruskich paetaŭ ciapier zmoža luby školnik: čatyrysta šeśćdziesiat dva ahučanyja aŭtarami vieršy znajšli miesca na admysłovym dysku ź niemudrahielistaj nazovaju "Hałasy paetaŭ". Hukavy zbornik biełaruskaj paezii 20- pačatku 21 stahodździaŭ u Vilni prezentavała jahonaja składalnica śpiavačka Taćciana Hryniević-Matafonava.

— Hetyja hałasy ja źbirała čatyry hady, i nareście dysk vyjšaŭ, - pachvaliłasia jana. - Spačatku heta było zaplanavana jak dapamožnik pa sučasnaj biełaruskaj litaratury, tamu što ŭ školach nastaŭniki nie zaŭsiody dobra viedajuć sučasnuju litaraturu, aryjentujucca ŭ joj.

Tvorčaść šaścidziesiaci paetaŭ adlustroŭvaje faktyčna całaje stahodździe: dysk "Hałasy paetaŭ" pačynaje svaim vieršam Jakub Kołas, a zakančvaje Vika Trenas. Ideja pajadnać tvory klasykaŭ dy sučaśnikaŭ na adnoj kružełcy naradziłasia zusim vypadkova.

— Ideja viadomaja: treba, kab u školach nastaŭniki lepiej viedali j vykładali dzieciam sučasnuju biełaruskuju litaraturu, - patłumačyła Taćciana Hryniević-Matafonava. - Tamu mnie chaciełasia achapić sučasnych paetaŭ, kab jany načytali svaje vieršy. Byŭ taki vypadak: paśla vystupu ź Michasiom Skobłam ŭ peŭnaj škole nastaŭnica pytaje ŭ nas: "A chto taki Viktar Žybul?". Akazałasia, jaje vučań prynios zadańnie pa sučasnaj litaratury - refierat pra Žybula, a jana nia viedała, chto heta taki, i była ŭ razhublenaści. Hety vypadak daŭ jak-by šturšok da taho, kab źbirać sučasnych, a kali Hienadź Buraŭkin byŭ sučasnym, a raptam staŭ Bohavym, to tut pryjšła dumka, što treba hałasy ŭsich Bohavych taksama, kaho znojdziem, źmiaścić na hety dysk. Hienadź Buraŭkin za paŭhoda da taho, jak syjšoŭ da Boha, prychodziŭ u studyju, zapisaŭ, načytaŭ hetyja svaje vieršy, i kali jaho nia stała, ja padumała, što, sapraŭdy, mnoha kaho ŭžo niama, a hałasy zachavalisia, i dla dziaciej i nastaŭnikaŭ heta taksama było-b dobrym dapamožnym matarjałam takim. I tamu ja pačała pytać u siabroŭ, u znajomych, dzie možna razdabyć hetyja matarjały, i voś Uładzimir Vasilevič daŭ svaje chatnija muzejnyja viniły, staryja płaścinki, i my ź ich śpisali zapisy jakraz i Kołasa, i Tanka, i Broŭki, i Vialuhina. Usie šukali, dapamahali chto čym moh. Siarhiej Dubaviec daŭ hołas Taciany Sapač. Karaciej, kožny dapamahaŭ, bo razumieŭ, što hetaja padborka pavinna być davoli cikavaj nia tolki dla škoły, ale j dla luboha biełarusa.

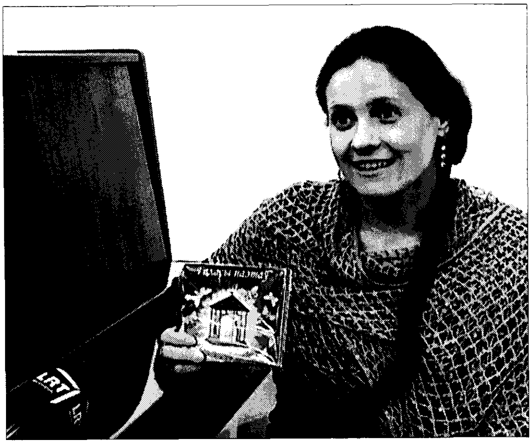

Vasiemnaccać litaratараŭ, čyje hałasy sobiła znajści źbiralnikam, užo vypravilisia ŭ dalokuju darohu za niebakraj. Zrešty, i klasyki, i sučaśniki čytajuć svaje vieršy zusim nia tak, jak heta rabili-b admysłovyja deklamatary. Pobač z tvorami tytanaŭ biełaruskaj paezii na dysku źmiaščajucca hałasy vilenskich paetaŭ - Taciany Sapač dy Aleha Minkina. U hukavy zbornik paezii patrapili rańnija vieršy Aleha Minkina. Bolš poźnim, sučasnym tvoram paeta na dysku prosta nie chapiła miesca - na kožnaha ź litaratараŭ adviedziena nia bolš za dziesiać chvilinaŭ.

— Hałasy tych paetaŭ, chto syjšoŭ da Boha, my, što zmahli znajści, ŭsio pradstavili tut. A ŭžo sučasnych paetaŭ my adbirali pa tym, što dla školnaj prahramy bolš budzie pasavać, - paviedamiła Taćciana Hryniević-Matafonava. - Hety dysk pieršapačatkova pryznačaŭsia, viadoma, dzieciam, školnikam, nastaŭnikam, katoryja buduć dzieciam stavić hetyja vieršy, raskazvać pra hetych paetaŭ, ale kali bačny vynik pracy - šeśćdziesiat hałasoŭ - sapraŭdy, heta budzie cikava kožnamu biełarusu. Kołas, Kupała - heta paezija pačatku 20 stahodździa. Maładyja paety pišuć i dumajuć niejak pa-sučasnamu. Hetyja vieršy ja pravieryła na dzicionku: moj syn kropielku redahavaŭ zbornik, adsłuchvaŭ i vypisvaŭ nazvy vieršaŭ, i jamu spadabaŭsia Ryžkoŭ, toj-ža Žybul - maładyja paety, katoryja mohuć rubanuć što-niebudź. Kožny pieradavaŭ svoj suśviet, emacyjny stan svajoj dušy, tamu na hetym dysku možna znajści ŭsio.

Maja praca ŭ biełaruskim prytułku ŭ Vilni

Maryja ŠUTOVIČ

Pryjšła ja ŭ Vilniu z Brasłaŭščyny piechatoju. U Vilni žyŭ moj dziadźka, da jaho j nakiravałasia. Ranicoju paprasiła zavieści mianie na Vastrabramskuju, 9. Tam spatkała Bekiša, Janku Stankieviča, Łastoŭskaha, Hareckaha, Klimoviča. Skazała, što chaču pracavać. Mnie zaprapanavali sabrać dziaciej-biełarusaŭ školnaha ŭzrostu z pryfrantavoj pałasy j pryviezci ŭ Vilniu ŭ Biełaruskuju himnaziju. Dali papieru na prava źbirać i pryvozić dziaciej. Dabracca nazad dachaty dapamoh mnie Klimovič praz svajho znajomaha čyhunačnika. Takoje padarožža ŭ toj čas, asabliva dla maładoj dziaŭčyny, było davoli ryzykoŭnym.

Adpačyŭšy doma, pačała dumać, z čaho pačać. Byli sumlivy, radziłasia z mamaj. Mama zaachvočvała mianie, kazała, što voś i ŭ našaj vioscy mnoha takich baćkoŭ, jakija chacieli-b, kab ichnija dzieci vučylisia, dy nia viedajuć da kaho źviarnucca ŭ hetaj spravie. U Bienicy byŭ probaščam ksiondz Aŭhustynovič, kaleha majho dziadźki pa seminaryi, biełarus. Jon zachapiŭsia majoj pracaj i skazaŭ, što praz svajho znajomaha načalnika na čyhuncy dapamoža mnie zavieści dziaciej u Vilniu.

Pačała ja zapis i ŭ chutkim časie mieła ŭžo zapisanych 200 dziaciej! Kab upeŭnicca, ci budzie miesca dla takoha liku, jašče raz pajechała ŭ Vilniu ŭ hetaj spravie. Janka Stankievič zapeŭniŭ, što miesca budzie, tolki kab pryviezła da 1 kastryčnika. Ź dziećmi pryjechała ŭ Vilniu ranicaju. Pakinuła ŭ vahonie pryhladać za imi maju małodšuju siastru Amilu j pajšła da dyrektara himnazii Kachanoviča, a zatym da inspektara Dmachoŭskaha. Što da adžyŭleńnia, dyk nas pryłučyli da nastaŭnickich kursaŭ, jakija ŭ toj čas byli pry VBH. Na pamiaškańnie dali nam damok u aharodzie Bazyljanskich muroŭ. Pryznačyli mnie sałdata, i pajšli my ź im na stancyju zabrać i ŭładkavać dziaciej. Znajšoŭsia j dla mianie kutok. Tak pakul i raźmiaścilisia.

Hetkim čynam paŭstaŭ prytułak dla dziaciej-biełarusaŭ ź vioski pry VBH. U budučyni hety prytułak staŭsia jadrom biełaruskaści himnazii. Jak małodšaja zahadčyca ja pracavała ŭ prytułku šmat hadoŭ. Haspadyniaj u kuchni ŭ toj čas była vučycielka Faina Mikałajeŭna Mikulina. Jana ščyra da nas adnosiłasia i pad pahladam adžyŭleńnia dziaciej nia kryŭdziła. Chutka pajšli čutki, što ŭ aharodzie Bazyljanskich muroŭ žyvuć dzieci-biełarusy. "O, tam to Biełaruś!" - kazali. Prychodzili pahladzieć. Pryjaždžali dziejačy ź Miensku. U toj čas Ministram zamiežnych spravaŭ byŭ Anton Łuckievič. Dyk i jon prychodziŭ da nas u prytułak. Pamiatuju, my jaho, jak našaha biełaruskaha ministra, vitali ŭ himnazijalnaj zali. Maja 7-hadovaja siastra Hanka ŭ čyrvonaj sukienačcy, bosieńkaja, z pryhožym bukietam kvietak vitała ministra vieršam Ja. Kupały "Užo dnieje". Publika była ŭ zachapleńni.

Pakul isnavali nastaŭnickija kursy, było čym adžyŭlać dziaciej. A skončylisia kursy - pačałasia biada, nie było čym ich karmić. Źviarnułasia ja da ks. Aŭhustynoviča, dy jon admoviŭ: parafija biednaja, ledź ludzi mahli jaho samaho ŭtrymlivać. Viartajučysia ad Aŭhustynoviča ŭ Vilniu, zachvareła na zapaleńnie lohkich. Chvareła doŭha j pavažna. Lačyŭ mianie j prynosiŭ leki, zusim biezyntaresoŭna, dochtar Sumarok. Padčas maje chvaroby šmat dziaciej pajechała dachaty. Častka ŭsio-ž zastałasia na 1920/21 školny hod. Pamiatuju praročyja słovy nastaŭnicy Sakałovaj: "Nabližajecca viasna, sonca ŭharu - i my razam!". Tak i stałasia. Zarehistravali nas u Amerykanskim kamitecie pomačy. Adtul dastavali my pradukty, adziežu, abutak. Pajšli čutki na viosku, što varunki ŭ nas palepšylisia. Pačali pastupova prybyvać dzieci ź viosak. Dmachoŭski na platformie pryvoziŭ usiaho, što možna było dastać. Pamahali dastavać ksiandzy A. Stankievič i Araškievič, katoryja ŭdzielničali ŭ kamitecie. Usio bolš i bolš napłyvali dzieci-biełarusy, i ŭ Biełaruskaj himnazii zapanavała całkam rodnaja mova i, naahuł, biełaruskaść.

Ina Alaškievič

Praciah. Pačatak na star. 2

žurnalistami, ci nie, ale pieradača trymałasia stolki hadoŭ: ź 1996 hoda pracavała Ina, a paźniej zaprasili j mianie. Kali Lavon Antonavič pajšoŭ z žyćcia, my pad kiraŭnictvam Haliny Antonaŭny praciahvali pracu, staralisia zirnuć u minułaje i šmat napomnić, imknulisia davać u pieradačy i šmat muzyki, i šmat kulturnych, litaraturnych navinaŭ. Nam było bolš cikava padzialicca viestkaj pra novuju knihu ci ŭspomnić pra jakoha-niebudź vilenčuka, jaki tut naradziŭsia, žyŭ, dziejničaŭ. Apošnim časam, užo hady čatyry, pieradača vychodziła raz na miesiac. Byli prablemy z finansavańniem na Litoŭskim radyjo, i ŭvohule mnohija źmieny žjavilisia. Ale z dumkaj, što my nia možam hetaha kinuć, my rabili heta dalej u pamiać Lavona Łuckieviča, Haliny Vojcik. Kali my čuli, što voś hetaja pieradača była dobraj, heta davała kryły, siły, my mahli latać i niešta jašče na nastupny miesiac zrabić.

Siłaŭ chapała nia tolki dla nastaŭnickaj dy žurnalisckaj pracy. Napačatku novaha tysiačahodździa Ina Alaškievič iznoŭ viarnułasia ŭ alma-mater, hetym razam - vyvučać mastactvaznaŭstva. Čatyry hady bakalaŭryjatu zavieršylisia napisańniem dyplomnaj pracy na temu "Tvorčaść mastaka Piotry Sierhijevіča".

— U kožnaha svoj šlach, i kožny sam samastojna idzie da svajho pryznačeńnia, heta značyć, da taho, što jon musić zrabić u hetym žyćci, - razvažaje Lileja Płyhaŭka. - Ina vyjaŭłała siabie ŭ roznych sferach. Bolš za toje, jana zajmałasia biełaruskim mastactvam u mahistratury. Tema biełaruskaj kultury - heta čyrvonaja nitka ŭ jaje žyćci, i ja dumaju, što jana j pryjšła da hetaha mienavita tamu, što adčuła siabie jednaj ź biełaruskaj kulturaj, ź biełaruskaj nacyjanalnaściu, i ja ličų, što hetamu paspryjała vučoba mienavita ŭ nas.

- Ina pryhoža malavała, - padzialiłasia ŭspaminami Edzita Šukievič. - Sama jana nikoli hetaha nie vystaŭlała, nie havaryła pra heta. U našaj chacie staić malbert, na jakim jana malavała kaliści. Niekalki hod tamu jana pieradała jaho majmu synu i skazała: "Paprasi, kab jon malavaŭ na malbercie, heta jamu spadabajecca bolš". Da dziaciej Ina była vielmi dobraja, vielmi lubiła j svaju dačku, i ŭ škole vielmi lubiła pracavać. Jana sprabavała rabić roznyja ŭpryhožvańni dy abdorvać nas. Vielmi lubiła źbirać ludziej. Čamuści ŭ apošni čas my kožny dzień vielmi doŭha razmaŭlali pa telefonie. Nia tak časta bačylisia, pry stanie jaje zdaroŭja heta było niemahčyma, jana była ŭ špitali. Letam jana mnie telefanavała noččų. Havaryli pra ŭsio patrochu. Chvaroba była ciažkaja, i heta doŭha ciahnułasia. Ale jana nikoli nia skardziłasia, uvieś čas kazała: "Jak ja lublu hetaje žyćcio!". Mabyć, uspaminajučy hetyja słovy, ja taksama vielmi lublu žyćcio.

Emihranckaja pieśnia

Vilnia niaparyŭna spałučanaja z usimi chvalami biełaruskaj emihracyi. Isnuje try typy tulahaŭ - pieršyja pryjazdžajuć siudy adniekul, druhija kudyści vyjazdžajuć, trecija źjazdžajuć, kab viarnucca ŭ hety viečny horad. Raźvitańnie z Radzimaj, azyl stali ŭžo nieadjemnaj častkaju našaj kultury, tamu niekalki publikacyjaŭ my pryśviačajem emihranckaj temie.

Vilenskija minaki, špacyrujučy pa Niamieckaj vulicy, praz vokny Halerei sajuzu mastakoŭ nazirali nieardynarnuju karcinu: u cišy vystavačnaj zali, pasiarod fantastyčnych malunkaŭ sam-nasam z malbertam siadzieŭ čałaviek i zasiarodžana malavaŭ niečy partret. Samotnym mastakom byŭ biełarus Alaksiej Navicki, jaki pazaminułym letam pryjechaŭ z Kanady ŭ litoŭskuju stalicu, a karciny na ścienach halerei - jahonaj pieršaj u Vilni vystavaj.

Fantasmahoryi Alaksieja Navickaha vykananyja ŭ tradycyjnaj hrafičnaj technicy. U vilenskaj halerei Sajuzu mastakoŭ poruč apynulisia manachromnyja i kalarovyja karciny. Składanyja, da drobiaziaŭ detalizavanyja čorna-biełyja arnamenty, charakternyja dla pačatkovaha peryjadu tvorčaści mastaka, apošnim časam raskviecilisia akvarelnymi farbami.

— Pryčynaj hetaha moža być novy pohlad na žyćcio, - zadumvajecca Alaksiej Navicki. - Žyćcio ŭstatkavałasia, i zdavałasia, što ničoha nia moža mianie ździvić, nibyta ja ŭsio viedaju. I raptam mnie stała iznoŭ usio cikava j... kalarova. Ja pastanaviŭ vyjavić heta na papiery, pracavać z koleram, vykazać svaje novyja pačućci, jakija mianie samoha dziviać i radujuć. Źjavilasia novaje, śvietłaje, radasnaje, zusim nia čorna-biełaje staŭleńnie da žyćcia. A detali... Ja liču, što detali - heta naohuł samaje važnaje. Heta ciažka pałumačyć, ale dla mianie detali - heta medytacyja, heta pahłybleńnie, heta niejkaje raskryćcio. Nasamreč usie tyja štuki, jakija ja maluju, - heta alahičnyja rečy, možna malavać praściej i chutčej. Ale mnie padabajecca ich znutry detalova daśledavać, heta chutčej medytatyŭny praces. To bok kali ja maluju, to čas spyniajecca ŭ niejki momant, i prosta hublaješsia ŭ hetych kropkach, ryskach, to bok heta pytańnie chutčej staŭleńnia da času, niejkaha zapavolvańnia. Ja nia maju nijakaha lozunhu, jaki možna było-b prymianić da majoj tvorčaści, to bok kožny čałaviek moža vybirać i prymianiać hetki mesydž samastojna.

Na praciahu dziejańnia vystavy mastak znachodziŭsia ŭ halerei, pracujučy nad čarhovaj karcinaju. Hetkim čynam vystavačnaja zala pieratvaryłasia ŭ majsterniu, dzie luby cikaŭny moh panazirać za pracaj mastaka.

— Zvyčajna halerei - heta niešta takoje zakrytaje, - patłumačyŭ Alaksiej Navicki. - Ludzi často dumajuć, ci možna zajści, ci nie. A tut ja siadžu j pryvablivaju ich takim čynam. Šmat chto spyniaŭsia, zachodziŭ, siadaŭ, raspytvaŭ. Niejak ja viarnuŭsia ź pierapynku i znajšoŭ tut žančynu ŭ hadoch. Jana malavała maimi farbami ŭ svaim albomie. Jana skazała, što padumała: heta ŭsio specyjalna zroblena, kab zachodzić i malavać. My ź joj cudoŭna prabavili čas.

Naviednikam vystavy jmia Alaksieja Navickaha dobra znajomaje pa knizie biełaruskich lehiendaŭ i padańniaŭ "Zaklatyja skarby", układalnikam jakoj byŭ Uładzimir Jahoŭdzik. Biełaruskija pačvary j niačyściki hłyboka ŭrazalisia ŭ pamiać čytača dziakujučy j nieardynarnym ilustracyjam Alaksieja Navickaha. Pavodle pryznańnia niekatorych amataraŭ falkloru, "Zaklatyja skarby" stali samaj strašnaj knihaju, jakuju tolki daviałosia čytać.

— Ja zakančvaŭ 26-uju mastackuju školu ŭ Miensku, i heta maja adzinaja prafesijnaja adukacyja, bolš ja nidzie nie vučyŭsia, - pryznaŭsia Alaksiej Navicki. - Ź ilustracyjaŭ usio pačynałasia, heta byŭ 1991 hod, ja pracavaŭ nad "Zaklatymi skarbami", taksama rabiŭ komiks "Hobit". Paśla "Skarbaŭ" byli ilustracyi da knihi Hanny Chvolsan "Pryhody elfaŭ i hnomaŭ". Z hetych persanažaŭ Mikałaj Nosaŭ paśla pisaŭ "Niaznajku ŭ Soniečnym horadzie", i akazałasia, što hetyja hieroi byli stvoranyja Chvolsan značna raniej, niedzie ŭ 19 st. U mianie byli ilustracyi j da hetaj knihi, ale heta było paźniej.

Paźniej byŭ udzieł u avanhardnym kulturnym ruchu "Biełaruski klimat", jaki naradziŭsia jašče za Savietami ŭ 1987 hodzie i zdoleŭ nienadoŭha abjadnać inšadumcaŭ na nivie pošukaŭ svabody ŭ savieckaj Biełarusi.

— "Biełaruski klimat" - heta była supolnaść muzykaŭ, fatohrafaŭ i mastakoŭ, pryčym z mastakoŭ tam byŭ, kali nie pamylajusia, byŭ tolki ja j Miciok - heta Ihar Korzun, - zhadaŭ Alaksiej Navicki. - My jeździli pa ŭsialakich krainach Eŭropy, pačynajučy z Danii, z vystavami, performansami j kancertami. Paśla "Biełaruski klimat" raspaŭsia, dzieści ŭ 1996 hodzie, usie ŭdzielniki pačali zajmacca asobnymi art-prajektami. Niechta pajšoŭ u biznes, a ja voś praciahvaju malavać.

Pavodle pryznańnia adnaho ź lideraŭ "Biełaruskaha klimatu" Ihara Korzuna, nichto z udzielnikaŭ avanhardnaha ruchu nie adčuvaŭ siabie biełarusam, nie sprabavaŭ paznačyć nacyjanalnyja asablivaści. Metaj art-hurtu było internacyjanalnaje mastactva. Imknieńnie apynucca pa-za štučna paznačanymi tryvałymi miežami ŭ mastactvie často realizoŭvałasia i ŭ žyćci.

— Ja ź dziacinstva maryŭ źjechać, heta było jašče ŭ Savieckim Sajuzie, - pryznaŭsia Alaksiej Navicki. - U mianie była takaja historyja, što ja

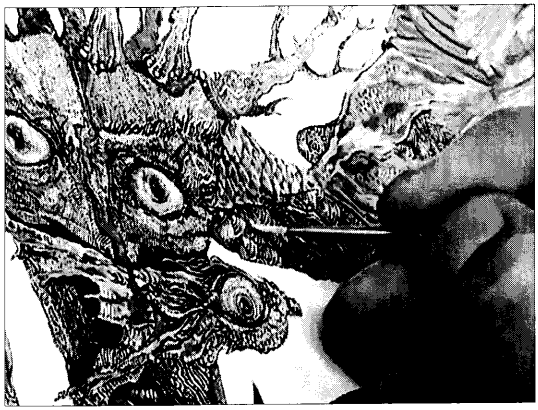

spačatku pastupiŭ paśla vośmaj klasy ŭ čyhunačnaje vučyliśča. U mianie tady była ideja ŭciakać na ciahniku ŭ Paryž. Ja nia viedaŭ tady, što čyhunka maje roznuju šyryniu. Uvieś čas havaryŭ pra toje, što treba źjechać, ale atrymałasia, što maje baćki, maci j ajčym, źjechali pieršymi. Paśla pakinuŭ krainu j ja, užo tady, kali heta možna było zrabić biez usialakich uciokaŭ, aficyjna. Heta była biznes-emihracyja, ja pajechaŭ u Kanadu jak kamputarny hrafik-dyzajnier. Tam davodziłasia sustrakacca ź biełarusami. U Kanadzie isnujuć dźvie biełaruskija supołki, adna – heta biełarusy, jakija źjavilisia ŭ Kanadzie paśla vajny, adstupajučy ź niemcami ci jak pałonnyja, jakija nie viarnulisia, choć ich i pieradavali. Heta zusim stałyja ludzi, jany vałodajuć majomaściu ŭ centry Taronta, u ich jość biełaruskaja carkva ŭ vyhnańni. Zaraz tam kiraŭnikom ajciec Śviatasłaŭ, my ź im paznajomilisia na budoŭli. I jość biełarusy, jakija pryjechali voś ciapier, paśla likvidacyi SSSR. Ale ź imi ja blizka nie kantaktavaŭ. Nielha skazać, što majo mastactva było patrebnym kamu-niebudź u Kanadzie. Ale ja znajšoŭ tam peŭnuju svabodu tvorčaści, svabodu ad palityki. Tam vielmi cikavaje adčuvańnie, što ty mienavita volny. Mnie heta vielmi padabajecca. Ty možaš zajmacca čym chočaš, i hałava tvaja moža być zaniataja tolki tym, čym ty chočaš. Niama pastajannaha cisku. Moža być, tracina kanadcaŭ nia viedaje, chto ŭ ich prezydent, što adbyvajecca ŭ śviecie. Davodziłasia časta tłumačyć, što takoje Biełaruś. Kali ty pačynaješ tłumačyć, što heta takaja kraina pamiž Rasiejaj i Polščaj, nievialikaja, ale hordaja kraina ŭ sercy Eŭropy, jany adkazvajuć: "Eŭropa? Mhm... A dzie heta?". U Kanadzie paŭstała pytańnie vyžyvańnia, ja pracavaŭ na budoŭli napačatku, paśla na zavodzie. Ja mieŭ takuju ideju, što mastactva – heta dobra, ale mužčyna pavinien zajmacca sapraŭdnaj mužčynskaj pracaj, i ja pajšoŭ u liciejny cech. I zatrymaŭsia tam na piać hadoŭ, pracujučy nočču na zavodzie, paralelna malujučy, prasoŭvajučy svaje karciny. U reščie rešt mianie padviało zdaroŭje, ja pierastaŭ kantralavać svoj son. Unutry nas jość bijalahičny hadzińnik, jaki ŭ peŭny momant sapsavaŭsia. I daviałosia sychodzić.

Zvalnieńnie z pracy pryviało Alaksieja Navickaha da nieabchodnaści pakinuć Kanadu. Finišnym punktam transatlantyčnaha padarožža mastaka stała Vilnia, na jakuju mastak užo maje doŭhaterminovyja plany.

— Kali ja siudy pryjechaŭ, mnie vielmi spadabaŭsia horad, atmasfera, – pryznaŭsia Alaksiej Navicki. – Ja vielmi lublu architekturu Vilni, ja byvaŭ tut i raniej, naprykancy dzievianostych hadoŭ, niekalki miesiacaŭ ja tut žyŭ. Mnie zdajecca, što tut vielmi bahataje kulturnaje žyćcio, uvieś čas niešta adbyvajecca. Mnie tut padabajecca. Kamfortna. Ja chaču tut što-niebudź rabić. Ja chacieŭ-by arhanizavać jašče padobnuju vystavu, chacieŭ-by papracavać ź dziećmi, pakazać im, što takoje hrafika, bo sumniajusia, što zaraz dzieci viedajuć, što značyć pracavać piarom i tuššu. Usio zajmajuć kamputary, ličbavaja hrafika, a mnie chaciełasia-b, kab jany mieli ŭjaŭleńnie pra malavańnie rukami.

Zrešty, pierajezd u kryvickuju Mekku nia značyć, što mastak spaliŭ za saboju ŭsie masty.

— Ja źjaŭlajusia ciapier hramadzianinam Kanady, – pachvaliŭsia Alaksiej Navicki. – Liču heta vialikim dasiahnieńniem u sučasnym śviecie, dzie jość usie hetyja pašparty, vizy, miežy. Ja mahu ŭ luby momant viarnucca ŭ Kanadu, bo ŭ mianie tam jość spravy, jakija treba praciahvać abo zakančvać. Masty spalenyja ŭnutry... Unutry. Kali ja źjazdžaŭ z Kanady, ja pakinuŭ užo treciuju biblijateku. Dla mianie heta – peŭny symbal u pakidańni hetych knih. A ŭ Vilni ja planuju pajści ŭ kniharniu, jak tolki zakončycca vystava, i nabyć svaju pieršuju knihu tut. I pačać usio spačatku.

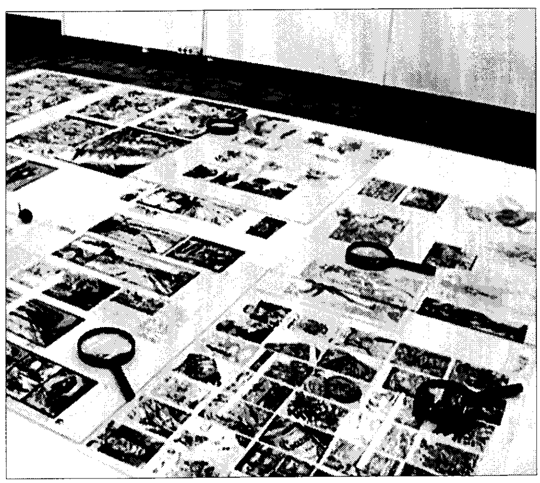

“Сябрына”: Купальле-2016

Працяг. Пачатак на стар. 1
сабраліся сьпярша за горадам і тамака гулялі, а пасьля з музыкай і вянкамі пайшлі на бераг ракі Віліі, дзе ўжо стаялі прыбраныя ў зелень і агні параходы і чоўны; і, сеўшы на іх, паплылі па вадзе ў горад… Народу на абодвух берагах Віліі сабралося глядзець на беларусаў каля 20-25 тысяч”. Распачатую, такім чынам, больш за сотню гадоў таму віленскую традыцыю сьвяткаваньня Янава дня сябры клубу “Сябрына” адрадзілі летам 2013 году, ажыцьцявіўшы рачное падарожжа даўжынёю амаль у пятнаццаць кілямэтраў пад дзевяцьцю сталічнымі мастамі. Штопраўда, чаўны з параходамі замяніў пантонны кацер, а замест дзясяткаў тысяч гледачоў толькі пара дзясяткаў мінакоў спыняліся падзівіцца на беларускае Купальле. Паменела і ўдзельнікаў імпрэзы. Між тым, нягледзячы на няўмольнасьць навукова-тэхнічнага прагрэсу ды агульную абыякавасьць да народных традыцыяў, адраджэнцы віленскага Купальля здолелі захаваць найважнейшыя атрыбуты салярнага сьвята.

Без чаго Купальле – не Купальле?

— Купальле не Купальле без пляценьня вянкоў, без збору траваў і кветак, без скокаў праз вогнішча, без варожбаў – гэта асноўныя атрыбуты, – пералічвае знаўца беларускіх народных традыцыяў Валянціна Іванова. – Ну і яшчэ і ранішняе купаньне, ачышчэньне вадой. Лічылася, што да сьвята вада яшчэ не ахрышчана, што ў вадзе жывуць нячысьцікі й вядзьмаркі, і яны могуць запраста утапіць чалавека. Таму лічылася, што да Купальля лепш не заходзіць у ваду.

Паводле Валянціна Стэха, з даўніх часоў і малы і стары штогод чакаў гэтага сьвята:

— Ня ўзяць удзелу ў Купальлі лічылася грахом. Таму кожны, хто толькі здольны быў рухацца, стараўся гэтага сьвята не прапусьціць.

— Лічылі, што той, хто ня быў на Купальлі, водзіцца зь нячыстай сілаю, – пацьвярджае адмыслова запрошаны на імпрэзу кандыдат культуралёгіі, дацэнт Беларускага дзяржаўнага ўнівэрсытэту культуры й мастацтваў Вячаслаў Калацэй. – Таму, калі чалавека ня бачылі ля купальскага вогнішча, то адразу думалі, дзе ён быў увесь гэты час. І нават быў такі жанр купальскіх песень-дражнілак, калі напрыканцы гучна прамаўлялі імёны ўсіх, хто не прыйшоў, напрыклад, “Арына на Купальлі не была, да Кіева лётала на Івана, то-то ведзьма была”. Так што лічылася, што трэба на Купальлі бываць.

На думку Валянціна Стэха, істотным момантам у Купальлі зьяўляецца зьбіраньне траваў, бо травы, як лічыцца, менавіта падчас летняга сонцастаяньня набываюць асаблівую лекавую гаючую здольнасьць. Таму яны зьбіраліся людзьмі і ў якасьці абярэга, вывешваліся панад дзьвярыма хат, дамоў, на вёсцы часам травы ў выглядзе вянкоў спэцыяльна накідвалі на рогі хатняй жывёле, каб яна давала шмат малака, была пладавітая й наогул карысная сваім гаспадарам. Зрэшты, з дапамогаю адмыслова сплеценых траваў можна й зазірнуць у заўтрашні дзень.

— Варажба – абавязковы купальскі занятак, – падкрэсьлівае Валянціна Іванова. – Лічылася, што, калі дзяўчына кіне ў раку вянок, яна можа прадказаць сваю будучыню. Паплыве вянок – замуж дзяўчыне выйсьці. Да берага прыб’е – незамужняя ў гэтым годзе пабудзе.

— Звычайна з купальскім вянком варажылі на шлюб, – пацьвердзіў Вячаслаў Калацэй, – і некаторыя лічылі, што гэта нейкім чынам зьвязана з цнатлівасьцю. Маўляў, калі дзяўчына дагуляла да канца Купальля і ня страціла свой вянок, значыць, яна паводзіла сябе добра, калі-ж страціла – не зусім адэкватна сябе паводзіла на сьвяце.

Даробак этнолягаў

Адмысловым майстэрскім выкананьнем аўтэнтычных беларускіх купальскіх песень сёлетняе Купальле аздобіў студэнцкі гурт “Раме” зь Беларускага дзяржаўнага ўнівэрсытэту культуры й мастацтваў. Назва суполкі паходзіць ад старабеларускага слова “рамёны”, то бок плечы. Гурту, створанаму студэнтамі набору 2013 году, ужо пашчасьціла стаць ляўрэатам фальклёрных конкурсаў у Расеі, Славакіі ды Латвіі. Сёлета чарга дайшла й да Вільні. Тут гурт “Раме” сустрэў ужо трэцяе сваё Купальле. Перад гэтым яны сымбалічна дэбютавалі ў Музэі Янкі Купалы ў Менску, а на наступны год замацавалі творчы посьпех выступам на фальклёрным фэстывалі “Берагіня” ў мястэчку Акцябрскі ў Гомельскай вобласьці. Зрэшты, лідара гурта, кандыдата культуралёгіі, дацэнта Беларускага дзяржаўнага ўнівэрсытэту культуры й мастацтваў Вячаслава Калацэя ў Вільні ведаюць даўно. Літоўскія беларусы мелі гонар пазнаёміцца зь ім яшчэ дзесяць гадоў таму на міжнародным фальклёрным фэстывалі “Пакроўскія званы”. Тады для ўдзелу ў фэсьце Вячаслаў Калацэй прывёз у літоўскую сталіцу гурт “Талака”, утвораны студэнтамі спэцыялізацыі “Этнафоназнаўства”. Іхны досьвед успадкаваў фальклёрны калектыў “Раме” – ужо чацьвёрты моладзевы музычны ансамбль у гісторыі катэдры этналёгіі й фальклёру БДзУ культуры і мастацтваў.

— Вывучаць беларускі фальклёр і не вывучаць купальскія песьні – гэта бессэнсоўна, – сьцьвярджае Вячаслаў Калацэй. – Паколькі ў нас студэнцкі гурт, яны ў свой час, здаецца, на першым курсе рабілі спэцыяльную праграму з купальскіх песень, у асноўным развучвалі паўночнабеларускія песьні. На Беларусі захавалася аўтэнтычная традыцыя, у асноўным на Полаччыне і на Віцебшчыне ёсьць мясьціны, дзе дагэтуль гучаць купальскія песьні, паляцца вогнішчы і гэта спантанна робіцца мясцовымі жыхарамі. Ёсьць таксама масавыя купальскія сьвяты, якія ўжо наладжваюць супрацоўнікі ўстановаў культуры ці проста тыя, хто цікавіцца беларускай культурай, – гэта ўжо адноўленая, рэканструяваная традыцыя. Вось і высьветлілася, што студэнты вывучылі купальскія песьні не дарма, таму што песьні запатрабаваныя.

Харошае сьвята Купальле

— Я думаю, што ў гэтым сьвяце ёсьць патрэба, – перакананы Валянцін Стэх. – Першая згадка аб Купальлі ў пісьмовых крыніцах адносіцца да 1175 году, гэта другая палова 12 стагодзьдзя. Многія людзі і сёньня ў 21 стагодзьдзі, скажам так, больш давяраюць сілам прыроды, то бок трымаюцца якраз язычніцкіх традыцыяў, язычніцкага сьветапогляду. Ёсьць такія і ў нас у Літве і ў Вільні ў прыватнасьці, і гэты працэс, я думаю, няспынны: як ёсьць розныя людзі, так ёсьць і розныя веравызнаньні. Таму, я думаю, гэтае сьвята да нас існавала й будзе існаваць пасьля нас.

— У Беларусі, на жаль, Купальле – не дзяржаўнае сьвята, як у Літве, Латвіі, Эстоніі, – са скрухаю гаворыць Вячаслаў Калацэй. – Але, мне падаецца, калі ўсё будзе рухацца так, як трэба, то зь цягам часу яно таксама стане дзяржаўным сьвятам, таму што, сапраўды, сьвята даволі вядомае, наш славуты пясьняр ўзяў сабе адпаведны псэўданім – гэта, напэўна, не дарэмна.

— Гэта адзінае сьвята ў годзе, калі людзі могуць сапраўды сьвяткаваць і адчуваць сябе вельмі добра, – падсумоўвае Валянціна Іванова. – Па-першае, яно праводзіцца летам, у цёплую пару года. Па-другое, можна сустрэць усіх сваіх знаёмых, якіх за год і ня ўбачыш, а на гэтае сьвята зьбіраецца вялізны-вялізны гурт: прыязджаюць сваякі, ідуць да рэчак, да азёраў. Гэта вельмі харошае сьвята, і я лічу, што гэтую традыцыю нельга забываць, і нам, людзям дарослым, сталым, трэба перадаваць гэтыя традыцыі, каб іх захоўвалі нашыя маладыя пакаленьні, каторыя ідуць за намі, каб яны маглі сказаць, што, маўляў, нам продкі перадалі веды пра гэтае сьвята. Хай яно ня будзе на самай справе такое, як ладзілі нашыя продкі, але ўсё роўна некаторыя традыцыі мы можам праводзіць – гэта не складана й ня цяжка.

Беларускае Купальле ў Літве

Ля старога тракту зь Вільні на Полацак, за пяць кілямэтраў ад дзяржаўнай мяжы знаходзіцца мястэчка Сьвянцяны. У сьвянцянскіх ваколіцах амаль дваццаць гадоў таму ўпершыню ў паваеннай Літве адбывалася Купальле, якое адзначалі беларусы з усёй краіны.

В.а. старшыні Беларускай суполкі Сьвянцянскага раёну Марыя Рабовіч

У 1997 годзе сьвята летняга сонцастаяньня і росквіту ўсіх прыродных сілаў склікала прадстаўнікоў ужо сталых і нядаўна створаных беларускіх суполак з усёй Літвы на ўзьбярэжжа возера Кампуоціс за тры кілямэтры на захад ад Новых Сьвянцянаў. Гэтак Купальле ізноў заняло важнае месца ў каляндарным пляне ўрачыстых імпрэзаў літоўскіх беларусаў.

— Як толькі ўтварыўся беларускі клуб, мы тут-жа задумаліся над тым, якія сьвяты намі павінны адзначацца, – паведаміў старшыня Віленскага гарадзкога клубу "Сябрына" Валянцін Стэх. – Мы спыніліся на Купальлі, на Калядах, ладзілі Дзень Волі, і гэта былі, бадай што, тры такія асноўныя нашыя сьвяты. Усё астатняе як-бы нанізвалася на іх. Што да Купальля, памятаю, напачатку вельмі цяжка было з выбарам месца, са сьветлай памяці Раманам Вайніцкім мы езьдзілі такое месца шукаць, і фактычна, гэткае месца было кожны раз іншым.

— Купальле пачыналася ў нас, – не хаваючы настальгіі, згадала выканаўца абавязкаў старшыні Беларускай суполкі Сьвянцянскага раёну Марыя Рабовіч. – У нас было так цудоўна, столькі моладзі, яны там са школаў прыязджалі, паміж сабой знаёміліся. А цяпер – ці яны вырасьлі, ці што, але амаль нікога не засталося: і старэйшыя людзі адышлі, і моладзь недзе падзелася. Застаўся пастаянны слой, нашага ўзросту. Справа ў тым, што яшчэ пару гадоў, і ўжо будзе цяжка нам, ці энтузіязм закончыцца, ці здароўе. Таму павінны прыйсьці маладыя, тады будзе неяк цікавей.

Кажуць, што Сьвянцянам столькі-ж гадоў, колькі й Вільні. Першы касьцёл тут заснаваў Вялікі князь літоўскі Вітаўт. У пачатку дзевятнаццатага стагодзьдзя невялічкую рэчку Куну фарсіраваў Напалеон Банапарт. Апісваючы тагачасныя падзеі, згадваў Сьвянцяны ў сваім рамане "Вайна і сьвет" расейскі пісьменьнік Леў Талстой. У 1845 годзе Сьвянцяны атрымалі ўласны герб. У блакітным полі насустрач адна адной плывуць дзьве сялявы. Адна глядзіць налева, другая – направа. Адна – у бок Літвы, другая – у бок Беларусі. Зрэшты, плаваюць срэбраныя чырванавокія рыбіны ў блакітнай вадзе, адной на ўсіх.

— Некалі мы з мужам прыехалі сюды, бо ў яго тут уся радня была ў гэтай старонцы, – паведаміла Марыя Рабовіч. – За гэты час я не сказала-б, што тут каго крыўдзяць. Усе адаптаваліся, кожны працуе, ёсьць шмат прадпрыемстваў, адкрытых палякамі, літоўцамі й беларусамі. І ўсе стараюцца. Я думаю, што тут няма такога, што калі ты беларус, то табе нешта закрыта.

Двойчы ў найноўшай гісторыі Сьвянцяны ўваходзілі ў склад Беларусі, штопраўда, хутка яе пакідалі. Найдаўжэй, на працягу цэлага году мястэчка было беларускім раённым цэнтрам пасьля верасьнёўскіх падзеяў 1939 году. Пра тыя падзеі нагадвае характэрны экспанат Нальшанскага музэю – Ленін з цукру, якога Сьвянцянам падараваў партыйны камітэт Віцебскай вобласьці. Але й у складзе Літоўскай савецкай сацыялістычнай рэспублікі Сьвянцяны не пазбавіліся беларусаў. Неўзабаве пасьля аднаўленьня незалежнасьці Літвы ў Сьвянцянах утварыліся беларускія суполкі – Беларускае таварыства Сьвянцянскага раёну і Сьвянцянскае аддзяленьне Таварыства беларускай культуры. Штопраўда, хутка арганізацыі аб'ядналіся.

— Былі дзьве, – пацьвердзіла Марыя Рабовіч. – А потым не было як трымаць тут гэтыя дзьве арганізацыі, каб яны тут толькі намінальна існавалі. Усё аб'ядналася ў адну раённую суполку. Што тут дзяліць гэтыя Сьвянцяны? Так атрымалася, што цяпер існуе адна арганізацыя. Але мы сябруем з усімі. Наша суполка не такая вялікая, скажам, актывістаў у нас чалавек, можа, да дваццаці. Усе старэюць, уся праблема ў гэтым. З 1994 году ўжо прайшло трыццаць гадоў з хвосьцікам. Але зараз мы спадзяемся, што, можа, абнавім свае шэрагі, можа, маладыя прыйдуць, бо яны-ж такія дзейныя, толькі вось іх трохі ў правільнае рэчышча накіраваць, і яны будуць, можа, і лепшую справу весьці.

Налета першаму Купальлю беларусаў Літвы будзе 20 год. Аднак ці вернецца сьвята на свой юбілей да вытокаў, у ваколіцы Сьвянцянаў? Ці зазьвіняць летам на ўзьбярэжжы ляснога возера беларускія купальскія песьні? Адказ на гэтыя й шмат якія іншыя пытаньні падкажа час.

— Калі нам было пятнаццаць гадоў, мы думалі, што зробім нейкую сьвяточную імпрэзу, – патлумачыла Марыя Рабовіч. – Але тады не атрымалася. Я думаю, што, можа, калі ўсё будзе нармальна, калі будзе падтрымка, таму што адзін ня ўпрэшся, можа, і будзе якое-небудзь сьвята. Вядома, хацелася-б. Па гэтым сьвяце мы глядзім, як дзеці падрастаюць. Яно так перазнаёміла ўсіх, што стварыла нейкія такія адносіны, болей падобныя да радні. Час паставіць усё на свае месцы, толькі хацелася-б, каб гэта абнавілася, каб прыйшла моладзь у нашыя шэрагі.

Paval SIEVIARYNIEC: Kab zrazumieć siabie, treba hłybiej uziracca ŭ svaju krainu

Vilnia letaś stała sorak siomym horadam, dzie biełaruski palityčny j hramadzki dziajač Paval Sieviaryniec asabista pradstaviŭ patencyjnym čytačam svaju novuju knihu "Biełaruskaja hłybinia". Tvor, prezentacyju jakoha złdzili "Tavarystva biełaruskaj kultury ŭ Litvie" i arhanizacyja "Kryvija", ujaŭlaje saboj zbornik ese Paŭła Sieviarynca, napisanych padčas adbyvańnia hetak zvanaj "chimii".

Na 3 hady abmiežavańnia voli z nakiravańniem va ŭstanovu adkrytaha typu palityk byŭ asudžany pa abvinavačvańni ŭ "arhanizacyi masavych biesparadkaŭ" paśla vybaraŭ prezydenta Respubliki Biełaruś 19 śniežnia 2010 h. Pakarańnie Paŭłu Sieviaryncu daviałosia adbyvać u vioscy Kuplin Pružanskaha rajonu na Bieraściejščynie. Knihu "Biełaruskaja hłybinia" składajuć napisanyja ŭ volny ad pracy na składzie z zapčastkami čas vosiemdziasiat čatyry ese pra los Biełarusi i jaje naroda.Kožnaja historyja źviazanaja z peŭnym čałaviečym losam. Na dziva, u suvorych umovach abmiežavańnia voli Paŭłu Sieviaryncu sobiła sustreć na Pružanskaj ziamli bahata cikavych ludziej.

— Heta Božy provid, - upeŭnieny piśmieńnik. - Adnu historyju tolki raspaviadu. Ja doŭha damahaŭsia, kab raz na tydzień traplać na try-čatyry hadziny ŭ carkvu dla spoviedzi, pryčaścia. U reščie rešt damohsia ja hetaha, i pieršy, kaho ja ŭ carkvie sustreŭ, byŭ moj siabra z sacyjalnaj sietki. Akazałasia, jon baciuška, akazałasia, biełaruskamoŭny, vychavaŭ biełaruskamoŭnuju dačku. Dyk jon arhanizoŭvaŭ mašyny, jakija zabirali mianie, pa vyznačanym maršrucie vieźli kožnuju niadzielu u speckamendaturu z carkvy, i kab heta byli štoraz roznyja ludzi. Ja nia mieŭ mahčymaści sustrakavacca z ludźmi ŭ Pružanach, ale takim čynam pieraznajomiŭsia z usioj pružanskaj elitaj.

"Biełaruskaja hłybinia" źjaŭlajecca piataj knihaju Paŭła Sieviarynca. Amal dziesiać hadoŭ tamu ŭ Vilni pabačyŭ śviet inšy zbornik ese pad nazovaju "Listy ź lesu". Hetyja natatki Sieviaryniec štotydnia dasyłaŭ u hazetu "Naša niva", adbyvajučy "chimiju" u vioscy Małoje Sitna na paŭnočnaj Połaččynie la samaj miažy z Rasiejaj. Roźnica pamiž Połaččynaj i Bieraściejščynaj, na dumku palityka, nadzvyčaj hłybokaja.

— Roźnica vielmi mocnaja. Dastatkova tolki skazać, što ŭ Małym Sitna ŭ radyjusie 50 km nie było nivodnaj carkvy, kaścioła ci malitoŭnaha doma. A da toj speckamendatury, u jakoj ja praviŏu dva hady ź niečym, navat pryjazdžali z navakolnych cerkvaŭ i navakolnych viosak pradstaŭniki ŭsich kanfesijaŭ: i pratestanty, i pravasłaŭnyja, i kataliki, - patłumačyŭ Paval Sieviaryniec. - Tamu treba skazać, što ŭ pieršuju čarhu viera, haspadarlivaść, staŭleńnie da žyćcia dyjametralna supraćlehłyja: u Małym Sitna adčaj, razrucha, bieznadziejnaść, i tam hłybinia chutčej rospačnaja, a ŭ Kuplinie niepadaloku ad Biełavieskaje pušču - takaja hłybinia, za jakoj niešta jość, tam hłybinia, jakaja staiłasia i čakaje, kab razharnucca. Tamu mnie zdajecca, Zachodniaja Biełaruś i kankretna takija miaściny, jak Bieraściejščyna, Haradzienščyna j Vilenščyna, - heta miescy, adkul budzie adradžacca Biełaruś.

Historyi, ź jakich składajecca kniha "Biełaruskaja hłybinia", pry siužetnaj raznastajnaści majuć ahulnuju formu. Kožnaje ese pačynajecca cytataju ź Biblii dy zakančvajecca zhadkaju pra Hospada.

— Kniha hetaja ahułam pra Biełaruś, tam ahulnyja biełaruskija temy jość, tam mnoju vyjaŭlenyja asoby ahulnabiełaruskaha maštabu, nu i ŭ reščie rešt heta pohlad u hłybiniu, bo biełarusy nie nastolki šyrokija, nie z takoj šyrokaj dušoj, jak skažam, rasiejcy, palaki ci ŭkraincy. Biełarus nadzvyčaj hłyboki, - patłumačyŭ Paval Sieviaryniec. - Mnie zdajecca, što vydaŭcy dobra ŭhadali z vokładkaj dla knihi, tam kałodzież, niby pohlad u hłybiniu, ale ŭ im adlustroŭvajecca nieba. Tamu mnie zdajecca, što, kali hłyboka zirnuć u dušu biełarusa, nam prosta pad nohi ŭ biełaruskuju historyju, my ŭsio roŭna ŭbačym nieba, my ŭbačym vobraz i padabienstva Božaje, jakoje ŭ kožnym biełarusie i całkam u Biełarusi jak krainie zakładzienaje. Tamu dla taho, kab zrazumieć siabie, pabačyć śviatło ŭ kancy tunela, treba pahłybiej uziracca ŭ siabie j svaju krainu. Na moj pohlad, biełarusy ad Boha pajšli i da Boha viernucca. Razumieć heta i razumieć, što tysiača hadoŭ biełaruskaj historyi - heta ŭ pieršuju čarhu chryścijanstva, heta kluč da biełaruskaj temy, prablemy biełaruskaha adradžeńnia. Spadziajusia, što biełarusam hetyja ese daduć peŭny nakirunak šlachu, peŭnaje vymiareńnie, adčuvańnie taho, u jakim časie, u jakoj krainie my žyviom.

РУНЬ Беларуская газэта ў Вільні
Baltarusių laikraštis Vilniuje

Выдаецца з 1997 году
Выходзіць нерэгулярна
Друкуецца кірыліцаю (клясычным правапісам) і лацінкаю
Выдавец: Віленскі цэнтар грамадзкіх ініцыятываў "Дэмакратыя для Беларусі"
Адрас рэдакцыі:
LT-10323 Vilnius-55, Smelio 23-26
Тэлефоны: + 370 5 261 62 24,
+ 370 604 625 91
e-mail: hazetarun@gmail.com
Сяржук Гаўрыленка – рэдактар
Алег Мінкін – літаратурны рэдактар
Павал Саўчанка – сакратар
Наклад 500

Адрас для допісаў:
"Рунь", LT-10323 Vilnius-55,
Smelio 23-26, Lietuva – Lithuania

НІЗКІ ПАКЛОН
ЗА АХВЯРАВАНЬНІ

Валянціну Стэху, Вользе Саковіч, Міраславе Русак, Вікторыі Мурашкене, Кацярыне Вініцкай і інш.

Нумар надрукаваны пры падтрымцы Дэпартамэнту нацыянальных меншыняў пры Урадзе Літоўскай Рэспублікі.

Šio laikraščio leidimą iš dalies finansuoja Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.